

# Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти



Медіаграмотність і критичне мислення в закладі дошкільної освіти. Навчально-методичний посібник. / За редакцією О.В. Волошенюк; В.Ф. Іванова; Г.А. Дегтярьова — Київ: АУП, ЦВП, 2020. — 79 с.,

ISBN 978-617-7370-19-1

Посібник є першим виданням в Україні, що розкриває питання освіти з медіаграмотності на заняттях в закладі дошкільної освіти. Методика дошкільної медіаосвіти інтегрована авторками у різні освітні лінії Базового компонента дошкільної освіти: «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини».

Книжка розрахована на вихователів/льок, які прагнуть урізноманітнити свої заняття, зробити їх більш цікавими, розвивати медіаграмотність та критичне мислення у дітей 5-6 років.

Авторки: Дегтярьова Г.А. (розділ 1); Дегтярьова Г.А., Тарасова О.С., Чашка Т.М. (розділ 2); Дегтярьова Г.А., Качура О.С., Тарасова О.С., Потапова В.І., Фоменко А.П.; Фролова С.В., Чашка Т. М. (розділ 3); Потапова В.І. (розділ 4).

Виготовлення цього посібника стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.



- © Дегтярьова Г.А., Качура О.С., Потапова В.І., Тарасова О.С., Фролова С.В., Чашка Т. М., 2020
- © Академія української преси, 2020
- © Центр вільної преси, 2020

## ЗМІСТ

Передмова .....	4
Розділ 1. Методика викладання медіаосвіти в закладах дошкільної освіти .....	5
Розділ 2. Медіадошкільник: парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя): структура. ....	24
Розділ 3. Практикум для занять з медіаграмотності з дітьми 5–6 років .....	26
Розділ 4. Методичні розроблення тренінгів для вихователів дошкільних закладів за темою «Базові методики критичного мислення або навіть медіаграмотність сучасній дитині» .....	59
Відомості про авторок .....	77

## ПЕРЕДМОВА

Медіасередовище є невід’ємним фактором впливу на дитину дошкільного віку, а оволодіння дошкільником вмінням використовувати пізнавальний, соціокультурний потенціал медіа має величезне значення. Однією з форм впливу медіасередовища на розвиток дітей дошкільного віку є перенесення і відображення інформації про оточуючий світ та унаочнення її в доступному для дітей форматі. Сьогодні сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа. Медіа надають різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки певного стилю життя і діяльності людини, формують життєві цінності дитини дошкільного віку. Тож особливим аспектом формування медіаграмотної особистості дитини стає медіаосвіта.

Специфіка медіаосвіти з точки зору педагогіки полягає в тому, що усі учасники педагогічного процесу рівноправні перед отримуваною інформацією. Тут педагог не учить, а допомагає досягнути світ, пропонуючи аналізувати отриману інформацію на різних рівнях осмислення.

Дошкільник у сучасному медіасередовищі спілкується зі світом і пізнає його, ще не застосовуючи вербальних засобів в спілкуванні. І це створює певні труднощі в безпосередньому спілкуванні з іншими людьми у реальному світі: дитина не може сформулювати свою думку, виникають труднощі в побудові зв’язного повідомлення в усній формі; спостерігається фізична «скутість» в процесі спілкування. Здолати ці бар’єри можна тільки через формування у дошкільнят медійних навичок та розвиток творчості шляхом залучення їх до медіадіяльності. Таким чином, медіаосвіта стає логічним фрагментом сучасного освітнього середовища.

Використання медіатехнологій з метою формування медіатворчості у дітей старшого дошкільного віку, збагачення їх пізнавальної сфери дозволяють розширити можливості вихователя, створюють базу для активізації дітей, що дозволяє дошкільнику проявити себе, ширше розкрити власний творчий потенціал.

Методика дошкільної медіаосвіти інтегрована в різні освітні лінії Базового компонента дошкільної освіти, опирається на ключові поняття медіаосвіти, базується на вивченні тематичних розділів, пов’язаних із процесом створення медіапродуктів (діафільм, відео, коротке кіно, мультфільм, рекламний відеоролик тощо), їх видами та жанровими особливостями, структурою, ідеями, та ґрунтується на концентричному вивченні медіаматеріалу. Вона дозволяє реструктурувати традиційні форми занять у вільні тематичні блоки, базується на реалізації різноманітних творчих завдань, спрямованих на розвиток вмінь аналізувати, «декодувати» медіатексти. У межах дошкільної медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності створювати власну медіапродукцію (мінікнижка, відеокнига, журнал, газета, відеоролик рекламної тематиці, реклама у вигляді плакату, афіша, телерепортаж, медіарепрезентація, діафільм з озвучуванням і таке інше). Створення власного медіапродукту з метою його подальшого використання (наприклад, навчальний діафільм, відеокнига, газета або журнал) сприяє формуванню в дітей дошкільного віку продуктивної мотивації медіаосвітнього процесу.

У пропонованому посібнику авторки і наукові редактори пропонують системний підхід до упровадження медіаосвіти в дошкільному закладі: ви знайдете методику викладання медіаосвіти в закладах дошкільної освіти із докладним списком рекомендованих джерел, структуру парціальної програми «Медіадошкільник» із медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя), добірку апробованих в дитсадках Харківщини вправ та творчих завдань і конспект тренінгів для вихователів дошкільних закладів «Базові методики критичного мислення».

У добру медіаосвітню подорож!

# РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МЕДІАОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Медіаосвіта дошкільна*, як зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні<sup>1</sup>, принципово інтегрована і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (враховуючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (серед іншого від інформаційного «сміття», невідповідних до вікових можливостей психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Медійні та інформаційні навички дітей дошкільного віку визначені в «Каталозі навичок медіа- та інформаційної грамотності», що підготував Фонд «Сучасна Польща» (Fundacja Nowoczesna Polska) в межах реалізації програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» (Польща)<sup>2</sup>. Слід зазначити, що вони чітко відповідають Базовому компонентові дошкільної освіти і чинним програмам.

## Медійні та інформаційні навички дітей дошкільного віку

### I. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

*Джерела інформації:*

- ▶ **Знають**, що інформація існує в різних формах.
- ▶ **Розуміють** основні відмінності між зображенням, текстом, фільмом і вебсайтом.
- ▶ **Знають**, що існують різні джерела інформації (телебачення, інтернет, планшет, радіо, книги, інші люди).
- ▶ **Знають**, як використовувати вибрані ними джерела, наприклад, шукають інформацію про улюблених тварин у словнику в картинках або запитують про них у батьків/вихователів.

*Пошук інформації:*

- ▶ **Знають**, коли їм необхідна допомога дорослих у процесі збору інформації, наприклад, просять батьків знайти деяку інформацію для них.
- ▶ **Розуміють**, що вміння знаходити інформацію дуже корисне в житті, наприклад розуміють, що будуть ухвалювати різні рішення.

*Критичний підхід до інформації:*

- ▶ **Знають**, що інформація може бути неправильною, неповною, неточною.
- ▶ **Знають**, що у разі, якщо інформація викликає сумніви, її необхідно обговорити зі своїми батьками або вихователем.
- ▶ **Знають**, як поставити запитання про достовірність інформації, наприклад запитують: «Мамо, це правда, що ...?».

1 Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya/>.

2 Цифровое будущее. Каталог навыков медиа- и информационной грамотности. Москва, Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества (МЦБС), 2013. 68 с.

## II. ВІДНОСИНИ В МЕДІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

### Образ:

- ▶ **Усвідомлюють** примітні особливості свої й найближчого середовища, наприклад розпізнають загальну схожість місць і об'єктів у засобах масової інформації, помічають схожі предмети або об'єкти.
- ▶ **Відрізняють** себе від інших (мають почуття власної індивідуальності), наприклад розпізнають на картинках або у фільмах власні риси (ріст, колір волосся тощо).

### Спілкування:

- ▶ **Уміють** висловлювати елементарні потреби й емоції щодо масмедіа, наприклад, стикаючись з яким-небудь засобом (чи то книжка або гра), показують, що їм подобається, вибирають саме ту книгу, яку хочуть прочитати.
- ▶ **Використовують** доступні їм інформаційні канали, наприклад розрізняють способи використання різноманітних засобів інформації на елементарному рівні, знають, що радіо (музику) потрібно слухати, а телевізор (відео) – дивитися.

### Середовище:

- ▶ **Здатні знаходити** в медіаконтенті елементи, наявні в їхньому оточенні, наприклад розрізняють знайомі місця.
- ▶ **Інтуїтивно використовують** на початковому рівні засоби інформації, доступні в їхньому середовищі, наприклад, не вдаючись до допомоги дорослих, перемикають телевізійний канал на мультфільми або вмикають улюблену гру на мобільному телефоні, планшеті.

## III. МОВА МЕДІА

### Мовна природа медіа:

- ▶ **Знають**, що персонажі, представлені медіа, зокрема телебаченням, можуть бути вигаданими, наприклад знають, що телевізійні герої мультфільмів, такі як ведмедики Гаммі або Доналд Дак, насправді не існують, а лише продукти людської уяви.
- ▶ **Розуміють** відмінності між спілкуванням прямим і за допомогою медіа, наприклад знають, що під час телефонної розмови ми тільки чуємо голос того, хто дзвонить, і він може перебувати дуже далеко.
- ▶ **Знають**, що існують різні способи запису і передавання слів, зображень та звуків, а також що люди обмінюються інформацією за допомогою різних пристроїв, наприклад знають, що можна записувати і відтворювати звуки природи і власну мову, намалювати картинку, потім відсканувати її і подивитися на екрані комп'ютера, телевізора, телефона чи планшета.

### Функції медіаповідомлень:

- ▶ **Знають**, що деякі медіаповідомлення можуть спонукати нас до певних дій, наприклад купівлі конкретного продукту, іграшки або перегляду мультфільму.
- ▶ **Знають**, які повідомлення мають розважальний характер, а які пов'язані із серйозними питаннями або інформують про конкретні події, наприклад здатні відрізнити казку від інформаційної програми для дітей.

### Культура спілкування за допомогою медіа:

- ▶ **Здатні висловити** думку про медіатвір і своїми словами обґрунтувати її, наприклад: «Мені подобається цей мультфільм, тому що в ньому забавні персонажі».

- ▶ **Знають**, що слова і зображення мають певне змістове навантаження, наприклад знають, що інформацію можна передати словами або за допомогою зображень.

#### IV. ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЗАСОБІВ

*Створення:*

- ▶ **Знають**, які медіазасоби можна використовувати для створення фотозображення, аудіозаписів, короткого відео, малюнка.
- ▶ **Знають** про такі поняття, пов'язані з використанням медіа, як «клік» або «іконка».
- ▶ **Використовують** медіаінструменти, наприклад сенсорну панель або мишку.

*Опрацьовування:*

- ▶ **Знають**, що можна програмами опрацьовувати простий медіаконтент.
- ▶ **Роблять спроби використовувати** нескладні програми для редагування фотографій або графічних зображень, наприклад грають із програмами редагування фотозображень або інструментами.

*Презентації:*

- ▶ За допомогою дорослих **можуть представити** в групі створені й опрацьовані ними медіатвори.

#### V. ЕТИКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ І МЕДІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Комунікація і медіа як предмет етичного аналізу:*

- ▶ **Можуть** на базовому рівні **розрізнити** погане і хороше в масмедіа та комунікації, наприклад можуть вказувати на погану поведінку героя фільму.

#### VI. БЕЗПЕКА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

*Захист особистої інформації та репутації:*

- ▶ **Можуть не давати згоди** на участь у небажаній комунікаційній ситуації, наприклад, якщо не хочуть, щоб їх знімали на відео, фотографували або не хочуть говорити телефоном.

*Безпека спілкування:*

- ▶ **Можуть повідомити** про те, що цей контент їх лякає, але не обов'язково знають, як розв'язати цю проблему (наприклад, свідомо перемкнувши канал чи перегорнувши сторінку).

#### VII. ПРАВО В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТА МЕДІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Масмедіа і права людини, громадянина і дитини:*

- ▶ **Знають**, що масмедіа пов'язують людей.
- ▶ **Знають**, що люди не повинні ображати інших як при безпосередньому спілкуванні, так і через медіа.
- ▶ **Знають**, як повідомити батьків чи опікуна про неприємну ситуацію, в якій вони опинилися, коли використовували медіа.

*Виняткові права:*

- ▶ **Знають**, що кожний твір має свого автора.

- ▶ **Знають**, що не можна видавати чужі твори за власні.

*Захист даних:*

- ▶ **Знають**, що не повинні говорити і писати про себе або сім'ю, якщо це не необхідно, наприклад говорити з незнайомими людьми про місце проживання або автомобілі батьків.

## VIII. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МЕДІА

*Медійний ринок:*

- ▶ **Знають**, що існують різні види масмедіа і можуть навести приклади (дитячі журнали, телепередачі, аудіокниги, онлайн-ігри тощо).
- ▶ **Знають**, що в медіа є споживачі / користувачі.

*Інформація як економічне благо:*

- ▶ **Інтуїтивно розуміють**, що таке інформація, наприклад знають, на якому каналі йде їхній улюблений мультфільм або в який конкретно час.
- ▶ **Можуть обмінюватися** інформацією з іншими.

*Фінансування масмедіа:*

- ▶ **Знають**, що в повідомленнях міститься реклама, наприклад можуть розпізнати її в улюбленому журналі або в перервах між мультфільмами.
- ▶ **Знають**, що доступ до медіа коштує грошей, наприклад журнали купують у кіоску.
- ▶ **Знають**, що товари можна придбати як у магазині, так і в інтернеті.

Отже, основна вимога до знань і вмінь, що висуваються до дітей у процесі медіаосвіти, — можливість на основі здобутих знань створювати власні медіатексти різного характеру, обговорювати як свої медіапроекти, так і медіатексти, створені іншими людьми.

Дуже важливо дотримуватися **загальних вимог до використання медіа в освітньому процесі:**

**1. Перетин медіаосвітніх і методичних цілей.** Повинна бути чітко визначена мета введення масмедіа в заняття, як і будь-якого іншого засобу навчання. Вони повинні органічно вписуватися в заняття і поєднуватися з програмним матеріалом. Потрібно обов'язково пов'язати зміст медіаматеріалів, що планується використати, з подальшою роботою індивідуальною або в парах чи групах. Зміст цих матеріалів має працювати на методичну мету.

**2. Орієнтація на сприйняття медіатексту.** До будь-якого матеріалу, який використовується на занятті, вихователь повинен підготувати питання, націлені як на сприйняття пропонуваної інформації, так і на з'ясування того, чи діти її зрозуміли і засвоїли. Можливий також варіант, коли дітям пропонують самим сформулювати проблему, питання і самим же спробувати відшукати розв'язок або продовжити медіатекст.

**3. Організація роботи з медіатекстом.** Необхідно розглянути умови знайомства з медіаматеріалами (друкованими, аудіо, відео, фото) як з джерелом знань і як з джерелом, що викликає прояв почуттів, вражень, спостережень. При цьому активізується вищий вид діяльності дітей — розмова. Тому педагогові важливо пропонувати способи роботи, спрямовані на розв'язання проблеми. Фактологічні (короткі) питання, які припускають конкретну відповідь на знання певних фактів або специфіки, слід замінювати на ті, що стосуються тематичного або філософського змісту (відкриті чи уточнювальні запитання). Але можна запропонувати і питання, що розглядають окремий бік досліджуваної теми. Для відповіді в цій ситуації потрібне усвідомлення, розуміння, інтерпретація, аналіз медіатексту. Але «найживішою» і найцікавішою для дітей стає робота, коли порушуються питання, що збуджують цікавість, змушують задуматися, коли можна пов'язати досліджувану проблему з дійсністю. Дуже часто на ці питання не можна дати однозначної відповіді



або знайти її в книжці. Це можуть бути найрізноманітніші абстрактні, концептуальні, дослідницькі проблеми. Відповідь на подібні питання змушує міркувати на вищому рівні. Це і критичне мислення, і синтез, і дослідження тощо.

Таку роботу можна об'єднати і назвати комунікативними технологіями. Але вони не будуть ефективні без продуктивного результату, що створюється на завершальному етапі. А представлення дослідницьких і творчих робіт у яскравій формі у вигляді медіапроектів — слайд-фільмів, відеофільмів, анімації, комп'ютерних презентацій, вебсайтів — допомагає дітям самовиразитися. Застосування медіатехнологій не самоціль, це лише інструмент, за допомогою якого можна цікаво показати результати роботи. Але водночас саме використання сучасних медіатехнологій часом посилює зацікавленість дітей. Ось чому дослідна, проектна або творча робота стала тепер така популярна.

Комунікаційні технології, які активізують інтелектуальну діяльність, не можна розглядати без ціннісних складників. Необхідний комплексний розгляд медіатекстів, що розвиває інформаційну культуру дітей, створює умови обміркованої взаємодії дітей зі світом масмедіа і робить їх зрозумілими.

Водночас і педагог удосконалює свою майстерність — навчається пошуку нових підходів до аналізу, пояснення і коментування матеріалу, проведення бесіди тощо. Отже, використання медіатекстів розглядається з позицій виявлення їх інформаційно-освітніх можливостей. Наприклад, освітні можливості звукозапису: вміння слухати і виокремлювати з пропонованого на занятті звукозапису необхідну мовну (або текстову) інформацію; вміння зіставляти мовну інформацію зі знаково-символьною системою, яка використовується на заняттях грамоти; художній звукозапис — джерело інформаційних умінь дітей при переказуванні, розвиток інформаційної культури дітей через звукозапис малих форм словесного фольклору на етапі навчання грамоти; вміння визначати за запропонованою музичною інформацією зміст досліджуваних тем і текстів на заняттях художньої літератури; словесне ілюстрування музичних записів; навчання озвучування екранних творів, добір музичного супроводу, що відповідає сюжетові (слайдів, мультфільмів).

**4. Освітні функції медіатекстів**, як і інших засобів навчання, можуть бути різними — наочно-ілюстративними, пізнавальними, контрольними тощо. Тому медіатексти можуть бути використані на різних етапах освітнього процесу. Дуже корисно використовувати медіатексти на етапі узагальнення навчального матеріалу для вдумливої роботи, яка найчастіше виконується самостійно. У такому разі фіксуються основні моменти навчальної теми. Особливе місце в системі творчих робіт учнів посідають матеріали масмедіа. Досвід показує, що вони можуть стати організаційним центром самостійної та колективної роботи. Це можуть бути такі проекти, як створення коміксів, фото- та відеорепортажів тощо.

**5. Системність роботи.** Робота з кожним видом інформації, отриманої з масмедіа, повинна проводитися систематично, при цьому мають враховуватися вікові особливості дітей, рівень їхньої підготовленості і коло інтересів.

Один з основних **методичних підходів** до впровадження медіаосвіти в закладах освіти, зокрема в закладі дошкільної освіти (ЗДО), — **інтегрований**, який забезпечується обов'язковим поєднанням двох складників:

- 1) використання медіа (засобів, текстів — у широкому розумінні як зразків медіапродукції, зокрема екранної, аудіовізуальної),
- 2) медіаосвітньої мети, завдань і рефлексії (висновки, підсумки, результати, щодо їхньої взаємодії дітей з медіа).

Для формування медіакультури та медіаграмотності дошкільнят у позанавчальний час також можна використовувати парціальні програми [1; 2; 3].

Методичні способи медіаосвітнього процесу базуються на циклах (блоках, модулях) творчих та ігрових завдань, які пропонуються в навчальній і позанавчальній діяльності. Використання тих чи інших способів у медіаосвітньому процесі обумовлено віковими та індивідуальними особливостями аудиторії, її потребами й інтересами в медіасвіті, мотивами спілкування з медіа, рівнем сприйняття медіаінформації тощо. Вибір певних методичних способів також тісно пов'язаний з цілями і конкретними завданнями, які висуває перед собою педагог в медіаосвітньому процесу (розвиток пізнавального інтересу, комунікативних умінь, творчих здібностей тощо). Важливий визначальний момент вибору певних педагогічних способів у медіаосвіті є і те, який медіаматеріал використовує педагог на медіаосвітніх заняттях (друковані, аудіовізуальні медіа, комп'ютерні технології тощо). З огляду на інтеграцію різного медіаматеріалу, найчастіше в процесі медіаосвітніх занять використовується комплекс способів, які враховують специфіку різних медіа.

Заняття, адаптовані до віку дитини, мають бути спрямовані на розуміння і порівняння різних медіа як єдиної розгалуженої і взаємопов'язаної інформаційної системи (книжка, преса (газета, журнал), кіно, телебачення, відеогра, інтернет, мобільний зв'язок тощо), а отже і на гармонізацію різних пасивних і активних практик (слухання, створення фото, відео, анімації, використання ІКТ, новітнє медіамистецтво та ін.), що допоможе вихователям зробити заняття з елементами медіаосвіти ефективнішими, виводячи вихованців/вихованок на новий (але вже доступний для їхнього віку) ступінь пізнання медіакультури.

Особливості проведення занять, на яких відбувається формування основ медіаграмотності дошкільнят, полягають у тому, що дидактичні завдання будь-якої медіавправи, яка інтегрується в навчальні заняття, мають формулюватися так, щоб сприяти ефективній взаємодії суб'єктів освітнього процесу на *індивідуальному* (це розвиток медіакультури дитини) й *груповому* (міжгрупова взаємодія з приводу медіапрактик) рівнях.

Упроваджувати медіаосвіту в освітній процес ЗДО доречно поступово, починаючи з розвитку сприйняття медіатекстів, «читання» їхньої мови, активізації уяви, зорової пам'яті, розвитку різних видів мислення, зокрема критичного. Для чого варто використовувати різні способи навчальної діяльності, які узагальнила О. С. Качура.

### Способи навчальної діяльності з медіатекстом



Отже, різні **види діяльності**, через які реалізується медіаосвіта, припускають роботу з удосконалення дітьми сприйняття, формування навичок обговорення й оцінювання різних медіатекстів, а також власних творчих робіт.

Слід також зосередитися на практичному складнику медіаосвіти — розвиткові креативних практичних умінь на матеріалі медіа. При цьому поза увагою не варто залишати освітній складник, що передбачає здобуття пропедевтичних знань про історію, структуру, мову медіа, але для дошкільників усі ці знання формуються тільки через практичні завдання.

Щоб навчання дітей було без примусу в роботі з ними можна використовувати медіазасоби, що будуть для них цікаві та доступні. Це і книжки, і періодика, і телевізор, і радіо, і фотоапарат, і комп'ютер.

Серед видів медіа, з якими варто знайомити дітей, слід виділити *візуальні* (періодичні видання, фотографія), *аудіовізуальні* (кінематограф, телебачення, інтернет, відео), аудійні або звукові (*музика*).

Використання **періодики, книжок** на заняттях у ЗДО — це важливий медіаосвітній аспект, що передбачає роботу з текстами, ілюстраціями.

Медіаграмотність не можлива без уміння працювати з медіатекстами, адже педагогові потрібно працювати над формуванням у дітей умінь критично сприймати, мислити і аналізувати прочитане, з'ясовувати, чи правдива інформація, яку вони почули, перевіряти її.

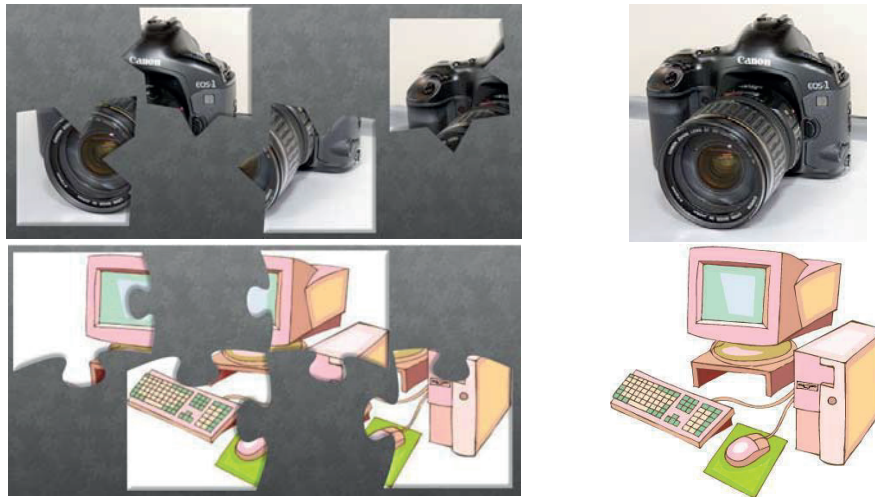
Одне із завдань на визначення правдивості інформації й відповідності її малюнкові — вправа «Правда чи неправда».

Дуже важливо спонукати дітей висловлювати своє ставлення до почутого, до героїв. У цьому допоможе вправа «Розповідаю як відчуваю». Вихователь пропонує уважно послухати текст і визначити для себе, хто з героїв тексту позитивний, а хто — негативний, та об'єднатися в групи за вподобаннями і пояснити, чому для них той чи інший герой такий. Потім вихователь читає текст ще раз, після чого діти переказують його, передаючи інтонаційно своє емоційне ставлення до різних героїв.

Дослідження **малюнка** дітьми старшого дошкільного віку може відбуватися за таким алгоритмом:

- ▶ опис (відтворення інформації);
- ▶ порівняння (з минулим малюнком, з предметом у групі/класі/вдома, із собою, з уявленням);
- ▶ пофантазуї або фантазії художника;
- ▶ здивування (або інші емоції);
- ▶ не помічене (ніхто не помітив, що...);
- ▶ домалюї;
- ▶ добери текст/музику до малюнка;
- ▶ загадка;
- ▶ діалог;
- ▶ питання для роздумів;
- ▶ постав питання;
- ▶ факт/вигадка/судження.

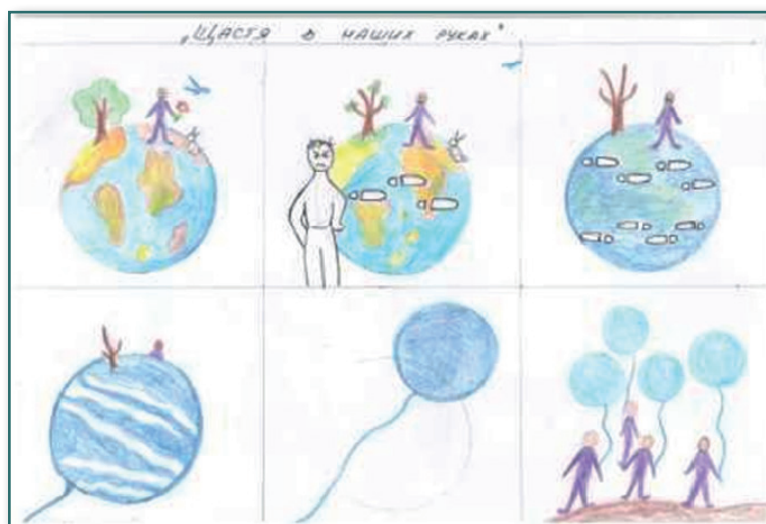
Під час вивчення медіазасобів дітям, які стали в коло і витягли з групи запропонованих карток одну з фрагментом малюнка/фото (пазл), можна запропонувати зібрати картинку-пазл і сказати, що за медіазасіб зображено, для чого він призначений, тощо. Малюнки у вигляді пазлів можна відшукати або створити самостійно за допомогою сайту: <https://www.jigsawplanet.com>.



Пази можна використати і для вгадування казок за малюнком, визначення того, що змінилося на ньому, розповідей про професії тощо.

Вправу «Малюнковий сюжет/план» можемо використати, коли дітям необхідно запропоновані малюнки до казок, оповідань, коміксів розкласти в порядку розгортання сюжету або вибрати тільки ті, які визначають структуру (план) тексту, відшукують серед малюнків той/ті, який/які має/мають певні неточності та невідповідності до сюжету, або взагалі зайвий/і. Ще варто застосовувати вправи, які передбачають рольові ігри (наприклад, «Агенція медіа») або інсценізацію уривків із творів (ляльковий, пальчиковий театр).

Сьогодні точаться дискусії: комікс — це розвага чи вид мистецтва? Завдяки долученню коміксів до освітнього процесу вчимо дітей говорити цікаво про важливі речі, починаючи від простого (з аналізу коміксів) до складнішого (інтерпретації інформації, яку вони отримують із зображень), а далі пропонуємо вже створювати власні комікси як самотужки, так і за допомогою дорослих. Найвищий рівень складності — це створення відеокоміксів спільно з вихователями.



Аналіз **фотографій** починається з розглядання її дітьми раннього віку, ознайомлення за змістом, пояснень вихователя, відповідей дітей на нескладні питання, самостійних чи спільних дій (разом із дорослими) з фотографією. Що старші діти, то складніші завдання їм пропонують. Для аналізу фотографій можна використовувати той же алгоритм роботи, що й для малюнків.

Крім аналізу світлин, можна пропонувати завдання, які передбачають для дітей самостійне фото- або відеознімання.

У межах освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» за допомогою щоденного фотографування можна організувати спостереження за природою, наприклад за тим, як розвиваються бруньки навесні (гілочку з бруньками, які будуть діти знімати, помітити кольоровою стрічкою), або за первоцвітами тощо.

Можна також долучати дітей до знімання кадрів майбутніх діафільмів. Тут уже під час роботи над створенням фотографій діти на практиці знайомляться з поняттями план, ракурс, освітлення тощо.

Ще один із засобів формування медіакультури дошкільника є **анімація**.

Критичного аналізу медійних образів у мультфільмах, кіно необхідно починати вчити дітей з розгляду персонажів фольклорних і літературних творів, з того, як за допомогою засобів літератури створюються художні образи.

Для ознайомлення з історією медіа та особливостями їх створення, з видатними медійними особистостями, наприклад режисерами мультиплікаційних фільмів, варто добирати цікаві науково-пізнавальні тексти, адаптувати відповідно до віку дітей та пропонувати виконати завдання за їх матеріалом:

1. Уважно прослухати текст, виокремити невідому раніше інформацію.
2. Знайти відповіді на запропоновані запитання.
3. Серед запитань, запропонованих за змістом тексту, знайти ті, на які немає відповіді в тексті.
4. Розташувати запитання, складені за змістом тексту, відповідно до послідовності викладення інформації в тексті.
5. Додати в запитання, що складені за змістом тексту, необхідні слова.
6. Скласти запитання за текстом і запропонувати відповіді на них.
7. Спробувати вибрати правильний варіант відповіді на запитання з кількох запропонованих варіантів.

Зрозуміло, що до тексту потрібно добирати до 4–5 питань, щоб не переобтяжувати процес роботи з текстом.

Спочатку діти дивляться і аналізують анімаційні фільми, створені з використанням різних технік і способів, розмовляють з вихователем і одне з одним, потім долучаються до роботи з їх створення.

У бесідах про анімаційні фільми необхідно акцентувати увагу дітей на таких моментах:

- ▶ як часто вони дивляться анімаційні фільми;
- ▶ чи подобається їм зміст;
- ▶ яка тема, жанр і техніка анімації більшою мірою привертає увагу;
- ▶ що діти хотіли б побачити в анімаційних фільмах, які власні ідеї втілити;
- ▶ як створити анімаційний фільм.

В дошкільному віці провідна ігрова діяльність, саме через гру доречно знайомити дітей зі світом медіа.



## Приклади медіаосвітніх ігор



Велике значення в реалізації ігрових форм роботи на матеріалі медіа мають розвивальні елементи. Ігри на розвиток уваги засобами та на матеріалі творів медіакультури можуть бути найрізноманітнішими за формою і характером. Можна, звернути увагу дитини на звуки, голоси, предмети, емоційний стан персонажів у казці/оповіданні/фільмі/ програмі тощо; зміни, які відбуваються одночасно зі зміною кадрів/сюжету : «Що нового з'явилося до кінця казки/оповідання/фільму/ програми?», «Які звуки були чутні?» і т. ін. Прикладами таких ігор можуть слугувати різноманітні завдання, наприклад «Фотографія за вікном», «Що за чим?», «Кастинг» тощо.

У низці ігор передбачається вибір дітьми варіанту поведінки персонажа й оцінення його вчинку. Такі ігри можна розглядати як інструмент морального розвитку, свого роду соціальний тренінг. Вони можуть стати основою для рольових ігор та ігор-драматизацій, колективного обговорення, відображення в малюнках («Знімаємо продовження мультфільму», «Як герої мультфільму допомагають...»).

Ігрова діяльність дошкільників також тісно пов'язана з проведенням **різних вікторин, змагань, конкурсів**. Цей зв'язок не випадковий, бо відомо, що конкурси сприяють розвитку лідерського потенціалу дітей, підтримують здоровий азарт у колективі, переслідують цілі самореалізації та самовираження дітей у спільній медіаторчості, а також дозволяють дитині виявити своє ставлення до героїв мультфільмів, наприклад малювання за допомогою різних технік або створення з природних матеріалів чи пластиліну улюблених персонажів мультфільмів.

Одне з джерел мультфільмів — казки, адже казка як літературний твір, втілений у мультиплікаційному жанрі, як естетично й морально ціннісний продукт — це та частинка медіапростору, яка справляє позитивний соціальний та емоційний вплив на формування світоглядних уявлень дітей. Казки є основою освітньої роботи з дошкільниками упродовж тематичних циклів, за якими будується навчальний процес.

Робота над створенням діафільму або мультфільму за казкою може тривати від кількох годин до кількох місяців за певним алгоритмом:

1. Після читання казки та її обговорення на заняттях образотворчого мистецтва діти самостійно розфарбовують ілюстрації-розмальовки до казки, які можна відшукати в інтернеті.
2. Серед завершених ілюстрацій-розмальовок діти добирають найякісніші за сюжетом для створення мультфільму (критерії можуть визначити самостійно або спільно з вихователем).
3. Розкладають дібрані ілюстрації в порядку розгортання сюжету.
4. Добирають музику, найхарактернішу для тієї чи іншої сюжетної лінії майбутнього мультфільму, із заздалегідь дібраних вихователем мелодій.

5. Вихователь при дітях проводить монтаж сфотографованих або відсканованих ілюстрацій, накладає музику та анімаційні ефекти.

Ознайомитися з прикладом роботи зі створення мультфільму можна за посиланням: <https://medianavigator.org/exercise/41>.

У межах спеціальних занять дітей старшого дошкільного віку можна ознайомити з технологією створення анімаційних фільмів і різними анімаційними техніками. Вони зможуть дізнатися, як авторську ідею перетворити в конкретний план роботи і розкадрування фільму; які людські, матеріальні, технічні ресурси потрібні для створення анімаційного фільму; як створити мальовану анімацію, анімацію технікою перекладання, комп'ютерну, натурну (зокрема лялькову, пластилінову), стоп-моушн-анімацію; як змонтувати й озвучити фільм.

Розвиткові мовлення старших дошкільників сприятиме використання творчої вправи «Німе кіно» або «Озвуч відео», коли дітям пропонується переглянути уривок мультфільму чи фільму без звуку, а потім, після роботи в групах, при повторному перегляді його озвучити. Після цього варто попросити пояснити, чому саме так озвучили, чому саме з такими емоціями. Потім бажано показати уривок зі звуком і обговорити, чи збіглася «озвучка» дітей з оригіналом, чи правильно вони передали емоції героїв. На початковому етапі радимо добирати такі відео, сюжет яких дітям знайомий.

Як зазначає Т. М. Чашка, саме «через медіаторчість дошкільнята реалізують здатність пізнавати образну специфічність мистецтва, охоче втілюють у творчих завданнях власні інтереси, уподобання, набутий мистецький досвід діяльності, сприйняття і відтворення прекрасного. Сприйняття та розрізнення кольорів, розуміння їх значення в медіатексті відіграють велику роль у розпізнаванні зображень, предметів, об'єктів навколишнього світу, вони дозволяють дошкільнятам сприймати більшу кількість інформаційних ознак. Малювання з використанням елементів медіаосвіти привчає дошкільнят до думки про те, що навколишній світ мінливий і містить багато різноманітної інформації, адже «дошкільнята в силу свого віку добре сприймають графічну інформацію»<sup>3</sup>.

Аналіз картин художників, світлин, музичних творів, мультфільмів, художніх творів як джерел інформації та з'ясування їх впливу на емоції; створення кожною дитиною свого оригінального продукту, зокрема малюнків за мотивами медіатекстів, створення діафільмів, примітивних фільмів (відео) з використанням власних малюнків; вигадкування сюжетної лінії або казки на основі малюнків з опорою на знання художніх творів/мультфільмів, створення реклами, афіш, портфоліо з власних малюнків; виконання вправ та ігор з кольорами та відтінками, створення казок про фарби, презентацій про жанри мистецтва та кольорове розмаїття — усе це забезпечує всебічний розвиток дітей та дозволяє закласти підвалини медіаграмотності.

Наприклад, можна запропонувати дітям створити афішу до власного медіапродукту (<https://www.youtube.com/watch?v=X4AaoQhZ9SE>).



3 Казки і фарби: парціальна програма розвитку творчих здібностей дітей 4–6 років на заняттях із малювання з використанням елементів медіаосвіти / Т. М. Чашка; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 204 с. URL: [https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Kazky\\_i\\_farby\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Kazky_i_farby_2019.pdf).

Або в малюнку передати зміст, настрої та емоції музичного твору.



«Весняна полечка»



«Оранжеве небо»



«Рожеве фламінго»

Ігрова діяльність, пов'язана з медіа, об'єднує реальну дійсність і уяву аудиторії. У ній кожен може реалізувати свій творчий потенціал, проявити вигадку, фантазію, уяву, запропонувати свої варіанти виступу тощо.

У творчих іграх, найближчих за своєю суттю до рольових, активність учасників спрямована на виконання задуму, розвиток сюжету. При цьому активний розвиток фантазії та уяви, який відбувається за допомогою творчої діяльності взагалі і творчої гри зокрема, відіграє важливу роль в розширенні кругозору аудиторії. Отже, творчі ігри забезпечують учасникам нову позицію — дослідника, творця, втягують у пошукову діяльність. Саме такі завдання викликають особливий інтерес аудиторії, пробуджують кмітливість, уяву.

Значний інтерес у дітей викликають рольові ігри на матеріалі різних медіа. Наприклад, на матеріалі преси художню компоненту медіатекстів розглядають у процесі роботи «Дитсадівських редколегій», проведення «Конкурсу дизайнерів» тощо. Вихованці/вихованки активно працюють над створенням власних медіатекстів на задані або вільні теми, ілюструють художні й аудіовізуальні твори, статті всіх можливих видів і жанрів із застосуванням різноманітних технік, починаючи з простих малюнків і колажів. У процесі медіаосвітнього заняття може бути організована **рольова гра** на тему взаємин одних і тих же персонажів, що опинилися в медіатекстах різних жанрів або для ознайомлення з медійними професіями. Ця гра має кілька варіантів втілення:

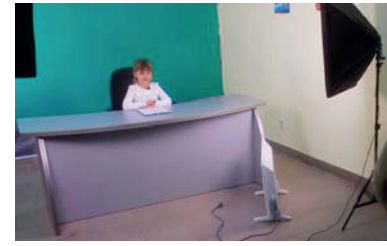
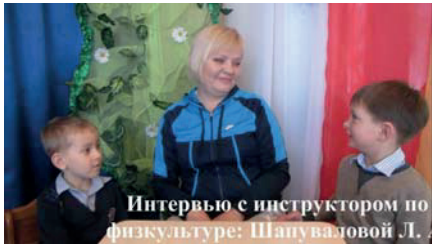
1. Гравці можуть у процесі обговорення гіпотетично уявити основні теми спілкування і характер взаємин персонажів, які потрапили в різножанрові ситуації.
2. Складання діалогів від імені героїв фільму/мультфільму, комп'ютерної гри, дія яких перенесена в іншу історичну епоху. Це завдання зазвичай реалізується в мінігрупах, для того щоб учасники могли не тільки скласти діалог, а й подати його на загальне обговорення, читаючи «за ролями».
3. Складання діалогів від імені людей різних медійних професій, наприклад, у редакції газети/журналу.

Реалізуючи в освітньому процесі освітні лінії «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини» та знайомлячи дітей з професіями, пов'язаними зі створенням медіапродукту, варто пропонувати творчі завдання, які дозволяють дитині відчути себе журналістом, фоторепортером, ведучим телепрограми, режисером тощо та засвоїти техніку інтерв'ю та репортажу.

Ознайомитися з прикладом виконання таких завдань вихованцями Куп'янського дошкільного навчального закладу — ясел-садка № 2 комбінованого типу Куп'янської міської ради Харківської області можна на ютуб-каналі «Орлятко ДНЗ № 2».

Дати дітям інформацію про такий медіазасіб, як телевізор, особливий пристрій для передавання на відстань озвученого зображення, закріпити знання дітей про принципи роботи телевізора та правила поводження з ним як електричним приладом та створити ситуацію, в якій діти за до-





помогою дорослого зможуть дійти певних висновків щодо користі та шкоди від сучасного телебачення допоможе проведення занять у нетрадиційній формі, наприклад ток-шоу «Корисний чи шкідливий телевізор» (<https://www.youtube.com/watch?v=DViQWzJpb4Q>).

Пропонуємо ознайомитися з особливостями методичного супроводу роботи з медіапродукцією залежно від виду, типу, жанру медіа (табл. 1).

Дидактично орієнтована (навчальна) відеопродукція може бути використана в організації пізнавального процесу дошкільнят за такими напрямками:

- ▶ розвиток мови і підготування дітей до навчання грамоти (К. Крутій);
- ▶ формування елементарних математичних уявлень;
- ▶ ознайомлення з навколишнім світом, розширення кругозору.

Вивчення сучасних методичних і технологічних способів медіаосвіти, історії їх виникнення та розвитку, творчого використання в освітньому процесі відкриває нові перспективи для застосування освітнього, розвивального і виховного потенціалу творів медіакультури в закладі освіти.

Методичні підходи до медіаосвіти сприяють розв'язанню її основних завдань:

- ▶ розвиткові умінь аналізу і синтезу просторово-часової реальності, уміння «читати» медіатексти різних видів і жанрів;
- ▶ розвиткові медіасприйняття — сприйняття медіареальності, почуттів і думок авторів творів медіакультури;
- ▶ розвиткові аналітичних умінь, пов'язаних з прогнозуванням впливу медіатекстів на різні типи аудиторії;
- ▶ розвиткові інтерпретаційних умінь у процесі перекладу медіаповідомлень на «мову індивіда, який сприймає»;
- ▶ умінню декодувати інформацію, що міститься в медіатворах, зокрема маніпулятивні способи і технології;
- ▶ успішному застосуванню здобутих знань у житті.

Отже, ми можемо дійти висновку, що, враховуючи те, що сучасні дошкільники — активні споживачі медіаінформації, заклади дошкільної освіти повинні закласти підвалини медіаграмотності та вчити дітей критично ставитися до будь-якої інформації, отриманої з інтернету, телебачення чи друкованого видання, робити спроби її аналізувати, а також могли робити усвідомлений вибір при перегляді медіапродукції.

Таблиця 1

### Методичний супровід роботи з медіапродукцією

(Дегтярєва Г.А., Чашка Т.М.)

Вид, тип, жанр медіа	Застосування медіатехнологій	Алгоритм діяльності
<b>Преса</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Виготовлення газети / журналу — колаж</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Знайомство із зовнішнім виглядом медіапродукту.</li> <li>2. Розгляд преси: побудова продукту (сторінка, обкладинка, малюнки, фото, стаття, вкладники тощо)</li> <li>3. Вибір виду майбутнього медіапродукту (створюємо газету або журнал).</li> <li>4. Визначення теми, назви, аудиторії споживачів майбутнього медіапродукту.</li> <li>5. Добір ілюстративного та текстового матеріалу.</li> <li>6. Виготовлення за допомогою різних технік та способів: колаж (аплікація, малювання тощо).</li> <li>7. Розгляд отриманої продукції.</li> <li>8. Презентація власного медіапродукту.</li> </ol>
<b>Книга</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Виготовлення міні-книжки</li> <li>▶ Відеознімання відео-книги</li> <li>▶ Драматизація</li> <li>▶ Складання сюжету, змісту — Літературний мікс</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ознайомлення з видами друкованих медіапродуктів — друковані книги.</li> <li>2. Визначення аудиторії, для якої виготовлені певні види книг.</li> <li>3. Ознайомлення з будовою книги (обкладинка, сторінки, текст, ілюстрації, малюнки).</li> <li>4. Визначення типу, розміру та призначення майбутньої книги.</li> <li>5. Добір змістового наповнення: малюнки, текст.</li> <li>6. Визначення технології виготовлення книги: паперова, з цупкого паперу, з малюнками, відеокнига тощо.</li> <li>7. Виготовлення книги за допомогою різних технологій відповідно до вікових можливостей дошкільників.</li> <li>8. Презентація книги.</li> </ol>

Вид, тип, жанр медіа	Застосування медіатехнологій	Алгоритм діяльності
<b>Комікси</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Виготовлення коміксу (малюнок / колаж з домальовуванням)</li> <li>▶ Виготовлення / форматування ілюстрацій до коміксу в програмі Paint</li> <li>▶ Робота з програмою Power Point (слайдпрезентація)</li> <li>▶ Фотознімання малюнків / колажів</li> <li>▶ Монтаж відеокоміксів у відеоредакторі Movavi Suit / YouCut</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Ознайомлення з видами друкованих медіапродуктів — друковані комікси.</li> <li>2. З'ясування, чим приваблюють комікси.</li> <li>3. Визначення аудиторії, для якої виготовляють певні види коміксів.</li> <li>4. Ознайомлення з будовою коміксів (обкладинка, сторінки, текст у мовних хмарках / бульбашках, малюнки).</li> <li>5. Роздивитись, як художник зобразив персонажів коміксу.</li> <li>6. Розгляд того, як впливають на сприйняття коміксу зміна пози персонажа, зміна планів (середній, загальний, великий), кута зору, штрихи, які оточують персонажів, лінії, що передають рух всередині кадру.</li> <li>7. Розгляд того, які кольори використовують у коміксах, чи впливають вони на наші емоції.</li> <li>8. Визначення сюжету та формату майбутнього коміксу.</li> <li>9. Добір змістового наповнення: ілюстрацій, створення малюнків, тексту.</li> <li>10. Визначення технологій виготовлення коміксу: намальовані, колажі з домальовуванням, відеоколажі (див. далі порядок роботи зі створення відео в розділах «Реклама» або «Мультфільм / медіапрезентація») тощо.</li> <li>11. Виготовлення коміксів за допомогою різних технологій відповідно до вікових можливостей дошкільників (самостійно, з допомогою дорослих).</li> <li>12. Презентація коміксу.</li> </ol>
<b>Фото</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Фотознімання</li> <li>▶ Робота з цифровими носіями (комп'ютер, флеш-USB, смартфон)</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Знайомство з фотоапаратом / фотокамерою смартфона.</li> <li>2. Обговорення жанру фотографії, функціонального призначення, формату.</li> <li>3. Вибір об'єкта чи об'єктів для фото.</li> <li>4. Вибір ракурсу, освітлення через гру «Що ми бачимо в кадрі».</li> <li>5. Фотознімання.</li> <li>6. Перенесення фото на комп'ютер з цифрового фотоапарата чи смартфона за допомогою пристроїв: USB-кабелю, флешки) — цифрове фото.</li> <li>7. Створення фотоальбому, окремого фото на комп'ютері.</li> <li>8. Друк фото на принтері для озайомлення з друкованим фото.</li> </ol>

Вид, тип, жанр медіа	Застосування медіатехнологій	Алгоритм діяльності
<b>Реклама</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Перегляд відеороликів</li> <li>▶ Фотознімання плакатів / малюнків</li> <li>▶ Колаж</li> <li>▶ Робота з програмою Power Point (слайдпрезентація)</li> <li>▶ Монтаж у відеоредакторі Movavi Suit / YouCut</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Перегляд відеороликів рекламного характеру.</li> <li>2. Перегляд реклами: бігборд, плакат, буклет тощо.</li> <li>3. Бесіда про призначення реклами, види реклами.</li> <li>4. Вибір теми реклами — про що буде реклама, задля чого її створювати дітям, добірка фото, малюнків, предметів, віршів за темою з вивченням їх напам'ять, музичного супроводу.</li> <li>5. Інсценування / драматизація, декламування віршів з метою запису (аудіо, відео) — «пробний пул».</li> <li>6. Створення реклами різними способами: колаж, колаж з домальовуванням, малювання, аплікація, фотографія тощо.</li> <li>7. Фотознімання для наочної реклами, перенесення на комп'ютер фотографій з фотоапарата.</li> <li>8. Створення слайдшоу в програмі Power Point, демонстрація медіапродукту (екран мультимедійної дошки або комп'ютера).</li> <li>9. Якщо реклама має вид відео, то обговорюємо сценарій рекламного відео, обираємо реквізити, атрибутику, акторів, вибираємо оператора з числа дітей, визначаємо місце для відеознімання.</li> <li>10. Процес відеознімання відбувається під керівництвом педагога.</li> <li>11. Добираємо музичний супровід.</li> <li>12. Запис звуку: голос / голоси дітей для озвучування слогана за допомогою мікрофона, диктофона або іншого обладнання.</li> <li>13. Монтаж відео в програмі відеоредактор Movavi Suit (на комп'ютері) або YouCut (смартфон).</li> <li>14. Презентація готового медіапродукту в ютубі.</li> </ol>
<b>Афіша</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Малювання / колаж плаката</li> <li>▶ Робота зі шрифтом / текстом</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Розгляд видів афіш.</li> <li>2. Обговорення, порівняння з плакатом — чим схожі та чим відрізняються.</li> <li>3. Ознайомлення з функціональним призначенням афіш.</li> <li>4. Вибір змісту афіші (що буде головним, який малюнок, його розмір; як буде виглядати надпис — текст).</li> <li>5. Виготовлення афіші різними техніками образотворчої діяльності (малювання, аплікація, колаж тощо).</li> <li>6. Розміщення афіші в певних місцях.</li> </ol>

Вид, тип, жанр медіа	Застосування медіатехнологій	Алгоритм діяльності
Мультфільм / медіа-репрезентація	<ul style="list-style-type: none"> <li>▲ Вигадування сюжетної лінії</li> <li>▲ Малювання персонажів</li> <li>▲ Добір ляльок або малюнків / серії малюнків, фрагментів з мультфільмів для вставки, музичного супроводу</li> <li>▲ Кадрування</li> <li>▲ Фотознімання кадрів</li> <li>▲ Озвучування</li> <li>▲ Монтаж кадрів</li> </ul>	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Бесіда про види анімації.</li> <li>2. Визначення теми мультфільму або діяфільму.</li> <li>3. Складання сценарію, вигадування сюжетної лінії.</li> <li>4. Підготування матеріалу для мультфільму: ляльки, малювання персонажів, ліплення персонажів, добір фонових декорацій.</li> <li>5. Розкадрування сцен.</li> <li>6. Фотознімання кадрів-сцен.</li> <li>7. Озвучування персонажів — аудіозапис (мікрофон, диктофон, відеокамера тощо)</li> <li>8. Монтаж кадрів у відеоредакторі.</li> <li>9. Перегляд медіапродукту з метою аналізу результату роботи — рефлексія медіадіяльності.</li> <li>10. Презентація в соціумі.</li> </ol>

## Медіаосвітні ресурси для вихователя

### НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

1. Казки і фарби: парціальна програма розвитку творчих здібностей дітей 4–6 років на заняттях із малювання з використанням елементів медіаосвіти / Т. М. Чашка; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2018. 204 с. URL: [https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Kazky\\_i\\_farby\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Kazky_i_farby_2019.pdf). (гриф МОНУ, лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» № 22.1/12-Г-437 від 21 червня 2019 року)/
2. Медіадошкільник : парціальна програма з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) / Г. А. Дегтярьова, О. С. Тарасова, А. П. Фоменко; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. — Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 118 с. URL: [https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Mediashkolnik\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Mediashkolnik_2019.pdf). (гриф МОНУ, лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» № 22.1/12-Г-436 від 21 червня 2019 року).
3. Медіасвіт для дошкільнят : парціальна програма для дітей старшого дошкільного віку / Василіук С. М., Алексейчик О. В., Проценко О. В., Абаляєва Л. Ю., Чашка Т. М., Стеніна Л. В., Шелкова С. В.; за заг. ред. О. В. Волошенюк, Г. А. Дегтярьової, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 98 с. URL: [https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Mediasvit\\_dlya\\_doshkilnyat\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Mediasvit_dlya_doshkilnyat_2019.pdf). (гриф МОНУ, лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» № 22.1/12-Г-434 від 21 червня 2019 року).

### ПОСІБНИКИ

4. Абетка візуальної грамотності / Баликін І., Волошенюк О., Чорний О., Федченко О. / за редакцією Волошенюк О., Іванова В., Євтушенко Р. Київ : АУП, ЦВП, 2019. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Abetka\\_vizualnoy\\_gramotnosti\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Abetka_vizualnoy_gramotnosti_2019.pdf).
5. Абетка української анімації: дерево майстрів / Ірина Сахалтуєва. Оксана Волошенюк. URL: <http://medialiteracy.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/Istoriya-ukrayinskoyi-animatsiyi.pdf>.
6. Баженова Л. М. Медиаобразование школьника (1–4 классы). Пособие для учителя. Москва : Изд-во Российской академии образования, 2004. 55 с.
7. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва / О. Волошенюк, О. Мокрогуз; за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. — Київ : ЦВП, АУП, 2017. — 79 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Posib\\_dla\\_batkiv\\_2017.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Posib_dla_batkiv_2017.pdf).
8. Джерело педагогічних інновацій. Упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес навчальних закладів : Науково-методичний журнал. — Випуск № 1(13). / автор-укладач: Дегтярьова Г. А. ; гол. ред. Покроєва Л. Д. — Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2016. — 216 с.
9. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посібник для батьків / І. В. Литовченко, С. Д. Максименко, С. І. Болтівець, М.-Л. А. Чепя, Н. М. Бугайова. — Київ : ТОВ Видавничий Будинок «Аванпост-Прим», 2010. — 48 с. URL: [http://rvo-kolomak.ucoz.ua/Informatizacija/kijiv\\_star.pdf](http://rvo-kolomak.ucoz.ua/Informatizacija/kijiv_star.pdf).
10. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощাপова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т., Шкрєбець О. / за редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 196 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/2017\\_Pochatkova\\_school.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/2017_Pochatkova_school.pdf).
11. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощাপова В. В., Дегтярьова Г. А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкрєбець О. О., Янкович О. І. / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. — Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova\\_school\\_2018.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf).

12. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навчальний посібник / О. Т. Барішполець, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко, О. Є. Голубева, В. В. Різун та ін.; за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Барішпольця. — Київ : Міленіум, 2009. 440 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B0VbC0WlJ54oZWVWb2ZZakg2MDA/view?pref=2&pli=1>.
13. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. 2-ге вид., стер. Київ : Центр вільної преси, 2013. — 352 с. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/mo2.pdf>.
14. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник для студентів педагогічних коледжів / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ. : Центр вільної преси, 2014. 431 с. URL: <http://www.aup.com.ua/uploads/mo3.pdf>.
15. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/487/48780/KritichneView.pdf>.
16. Формування медіаграмотності педагогів: Навчально-методичний посібник / Алфьорова З. І., Дегтярьова Г. А., Казакова Т. В., Носенко В. В., Нурєєва Т. К., Покроєва Л. Д., Старкова Г. В.; за заг. редакцією Л. Д. Покроєвої, Г. А. Дегтярьової]. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2014. — 252 с. (Гриф МОНУ, лист № 1/11–17899 від 11.11.2014 р.).
17. Чельшева И. В. Методика и технология медиаобразования в школе и вузе / И. В. Чельшева / под ред. А. В. Федорова. Таганрог : Изд. центр Таганрог. гос. пед. ин-та, 2009. 320 с.
18. Шейбе, С., Рогоу, Ф. Медіаграмотність [Електронний ресурс] : Підручник для вчителя / пПерекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. — 319 с.

#### МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЙ

19. Матеріали обласної науково-практичної конференції «Практична медіаосвіта: навчання основ медіаграмотності» (29 листопада 2017 року, м. Харків). Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2017. 686 с. URL: [https://www.aup.com.ua/ml/Zbirka\\_Kharkiv\\_2017.pdf](https://www.aup.com.ua/ml/Zbirka_Kharkiv_2017.pdf).
20. Збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». — Київ. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2017. 393 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnik\\_konf\\_AUP\\_2017.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnik_konf_AUP_2017.pdf).
21. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». — Київ. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2018. — 244 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk\\_statey\\_AUP2018.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf).
22. Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. 435 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk\\_conf\\_2019.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_conf_2019.pdf).
23. Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту». Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2020. 494 с. URL: [https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk\\_8\\_konf\\_2020.pdf](https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_8_konf_2020.pdf).

#### САЙТИ

24. Академія української преси. URL: <http://www.aup.com.ua>.
25. Медіаграмотність . URL: <http://osvita.mediasapiens.ua>.
26. Медіаосвіта і медіаграмотність . URL: <http://www.medialiteracy.org.ua>.
27. Медіапсихологія і медіаосвіта. URL: <http://www.mediaosvita.org.ua>.
28. Stopfake.org. URL: <http://www.stopfake.org>.

## РОЗДІЛ 2. МЕДІАДОШКІЛЬНИК: ПАРЦІАЛЬНА ПРОГРАМА З МЕДІАОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (6-Й РІК ЖИТТЯ): СТРУКТУРА

Схвалено  
Комісією з філософсько-світоглядних дисциплін  
Науково-методичною радою із питань освіти Міністерством освіти і науки України  
для використання в загально-освітніх навчальних закладах  
(лист № 22.1/12-Г-436 від 21 червня 2019 року)

**Структура парціальної програми, розрахована на навчальний рік  
(занять – 72, орієнтовно 1 (2) заняття на тиждень)**

Заняття					
№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Теоретичні	Практичні	Усього	Програмові вимоги щодо медіакомпетентності дітей
	<b>1. Сходинок кінематографа</b> (за розвивальною методикою «Мультибус» Т. Піроженко)				<b>Знання і розуміння:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▶ <b>знає</b>, що таке інформація та джерела інформації;</li> <li>▶ <b>знає</b> різні способи передачі інформації,</li> <li>▶ <b>знає</b> способи використання різноманітних засобів інформації на елементарному рівні;</li> <li>▶ <b>знає</b> відмінності між прямим спілкуванням і спілкуванням за допомогою медіа;</li> <li>▶ <b>знає</b> види медіатексту (фото, відео, звук);</li> <li>▶ <b>знає</b> види медіаінструментів та особливості їх використання для створення фото, аудіо, відео зображення, малюнка.</li> </ul> <b>Уміння і навички:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>▶ <b>уміє</b> орієнтуватись у ситуації спілкування;</li> <li>▶ <b>уміє</b> користуватися культурою мовленнєвої комунікації,</li> <li>▶ <b>уміє</b> пояснити сюжет медіа твору.</li> </ul>
1	Вступне заняття «Дітям про кіно»	1		1	
2	Знакова система «мультибусу»	1	1	2	
3	Створюємо своє кіно		5	5	
	<b>2. Світ телебачення</b>				
4	Що таке телебачення?	1		1	
5	Хто працює на телебаченні?	1		1	
6	Телерепортаж (з вулиць міста, з будівництва багатоповерхового будинку, з дитячого садка)		2	2	
7	У світі реклами. Конкурс соціальної реклами створеної дітьми		3	3	
8	Передача «В гостях у казки», «Срібний апельсин», «Майстер-шеф»)		2	2	
9	На телевізійній студії		1	1	
	<b>3. Мультиплікація</b>				
10	Країна «Мультиляндія»	1		1	
11	Хто створює мультфільм	1		1	
12	Види мультфільмів	1		1	
13	Проект «Мультфільми своїми руками» <ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Таємниці мультиплікації;</li> <li>▶ Серія мультфільмів «Загадка Лісовичка», «Крок за кроком», «Знакові казки», «Незвичайні пригоди старих знайомих»;</li> </ul>	1	6	7	



Заняття						
№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Теоретичні	Практичні	Усього	Програмові вимоги щодо медіакомпетентності дітей	
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ Інтерактивні казки;</li> <li>▶ Українська народна казка («Рукавичка», «Солом'яний бичок», «Пан Коцький»).</li> </ul>				<ul style="list-style-type: none"> <li>▶ <i>уміє</i> користуватися засобами виразності медіатекстів (відповідно до віку дитини);</li> <li>▶ <i>уміє</i> відшукувати необхідну інформацію;</li> <li>▶ <i>уміє</i> аргументувати своє ставлення до вибору медіаінформації;</li> <li>▶ <i>уміє</i> використовувати доступні інформаційні канали;</li> <li>▶ <i>уміє</i> називати послідовність простих знакових дій, самостійно працювати з простими електронними медіа засобами;</li> <li>▶ <i>уміє</i> створювати прості продукти анімаційної творчості: мультимедійні та звукові проекти, колажі, рекламу, відео та аудіо фрагменти, слайди;</li> <li>▶ <i>уміє</i> на базовому рівні фільтрувати інформацію;</li> <li>▶ <i>уміє</i> обмінюються інформацією.</li> </ul> <p><b>Установки і цінності:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>▶ <i>висловлює</i> елементарні потреби та емоції відносно ЗМІ;</li> <li>▶ <i>висловлює</i> свою думку щодо медіа повідомлення та пояснювати її;</li> <li>▶ <i>усвідомлює</i> значення медіа в житті людини.</li> </ul>	
	<b>4. Журналістика</b>					
14	У книжковій вітальні. Від слова до газети	1		1		
15	Дитяча преса. Випуск газети «Дружна сімейка» (Скрина журналів)		9	9		
16	Проект «Книга власними руками»	2	4	6		
17	«Маленький журналіст». Професія журналіста	2	2	4		
	<b>5. Фотолабораторія</b>					
18	Історія виникнення фотографії	1		1		
19	Майстерня фотографа	1	2	3		
20	Фоторепортаж. Виставка колажів		2	2		
	<b>6. Інформаційна майстерня</b>					
21	Вступ. Правила поведінки в мультимедійному кабінеті	1		1		
22	Інформація навколо нас	1		1		
23	Способи отримання інформації		1	1		
24	Передача інформації та види спілкування	1		1		
25	Електронний планшет (ознайомлення)	2		2		
26	Роль комп'ютерів та електронних планшетів у житті людини	1		1		
27	Як працювати з планшетом		1	1		
28	Розвиваючі ігри на планшеті: конструювання, читання символів та знаків, графіка, елементи логіки та математики, розфарбування електронних малюнків)		10	10		
<b>РАЗОМ</b>		<b>21</b>	<b>51</b>	<b>72</b>		

## РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКУМ ДЛЯ ЗАНЯТЬ З МЕДІАГРАМОТНОСТІ З ДІТЬМИ 5–6 РОКІВ

**Дегтярьова Г. А.:** ігри «Зроби слона», «Фотографія за вікном», вправи «Чи можемо ми довіряти своїм очам?», «Читання за візуальними зображеннями та їх порівняння», «Моя перша реклама», творче завдання «Що за чим».

**Дегтярьова Г.А., Качура О.С.:** вправа-комікс «Звідки ми отримуємо інформацію», «Віриш чи ні?», гра «Рада садочка», вправи «Угадай жанр фотографії», «Що ми побачили в кадрі?», «Кращий сюжет для фотографії», «Створюємо фільм»; ігри «Фотокореспондент (папараці)», «Нумо підгляньмо!», «Медійна агенція: добери те, що потрібно для роботи», «Телеканал новин», «Коректувальник», «Склади свій комікс».

**Дегтярьова Г.А., Тарасова О.С.:** вправи «Можна — неможна»; кросворд «Телебачення», «Віриш чи ні?», «Лист до редакції», «Знайди потрібний заголовок», «Я знаю свою Україну», «Казка», «Мое місто/селище», «Репортаж з вулиць нашого міста/селища», інтерактивна бесіда «Кому потрібен фотоапарат», «Продовж ланцюжок», «Пори року», вправа «Я піклююся про рідних», гра-фотоконструктор «Професії», Бесіда «Для кого випускається газета у садочку», «Світ журналу».

**Дегтярьова Г.А., Чашка Т.М.:** вправа «Створюємо діафільм», гра «Сам собі режисер».

**Дегтярьова Г.А., Фролова С.В.:** вправа «Знімаємо соціальну рекламу».

### ЗМІСТ

#### 1. Що таке інформація

1. Вправа-комікс «Звідки ми отримуємо інформацію»
2. Вправа «Віриш чи ні?»
3. Вправа «Чи можемо ми довіряти своїм очам?»
4. Гра «Зроби слона»

#### 2. Аналізуємо медіатексти

1. Медіаосвітня гра «Фотографія зі вікном»
2. Вправа «Читання за візуальними зображеннями та їх порівняння»
3. Творче завдання «Що за чим»
4. Вправа «Казка»
5. Гра «Коректувальник»
6. Гра «Рада садочка»
7. Вправа «Віриш чи ні?»
8. Вправа «Можна — неможна»

#### 3. Ми — фотомайстри

1. Інтерактивна бесіда «Кому потрібен фотоапарат»
2. «Продовж ланцюжок»
3. Вправа «Вгадай жанр фотографії»
4. Вправа «Що ми побачили в кадрі?»
5. Вправа «Кращий сюжет для фотографії»

6. Гра «Фотокореспондент (папараці)»
7. Теми «Пори року»
8. Вправа «Жива картина»
9. Гра «Нумо підгляньмо!»
10. Вправа «Я піккуюся про рідних»
11. Гра-фотоконструктор «Професії»
12. Вправа «Мое місто / селище»
13. Вправа-гра «Репортаж з вулиць нашого міста / селища»

#### **4. Ми — медійники**

1. Гра «Медійна агенція: добери те, що потрібно для роботи»
2. Бесіда «Для кого випускається газета у садочку»
3. Бесіда «Світ журналу»
4. Вправа «Лист до редакції»
5. Вправа «Знайди потрібний заголовок»
6. Гра «Склади свій комікс»
7. Вправа «Створюємо діафільм»
8. Гра «Створюємо фільм»
9. Кросворд «Телебачення»
10. Гра «Телеканал новин»
11. Вправа «Моя перша реклама»
12. Гра «Сам собі режисер»
13. Знімаємо соціальну рекламу
14. Вправа «Я знаю свою Україну»

## 1. Вправа-комікс «Звідки ми отримуємо інформацію»

Вправу-комікс можна використати для того, щоб з'ясувати звідки ми отримуємо інформацію, яким джерелам інформації ми можемо довіряти, чи потрібно перевіряти інформацію; розвивати критичне мислення.

Напочатку запитуємо у дітей, звідки вони черпають інформацію. Після відповідей, які вони надають, зазначаємо, що фактично всі предмети навколишнього світу є джерелами інформації.

- Звідки ви дізнаєтесь, як вам одягтися на вулицю?

Пропонуємо подивитись презентацію коміксу, створену у PowerPoint. Під час перегляду вихователь/ка озвучує репліки героїв.



### Орієнтовні запитання для бесіди:

- ▶ Хто є учасниками цього коміксу?
- ▶ Дайте дівчатам імена.
- ▶ Звідки дівчинка в червоній сукні дізналася, що сьогодні дощитиме?
- ▶ Як відреагувала її подружка на цю інформацію?
- ▶ Що переконало подружку все ж таки взяти парасольку та взути гумові чобітки?
- ▶ Що ще, крім телевізора, стало джерелом інформації?

Підсумовуємо, що людина отримує інформацію з навколишнього світу, а джерелом інформації можуть бути предмети живої та неживої природи, природні явища, люди, книги, телебачення тощо, як у нашій історії — телевізор і дощ, який дівчата побачили на власні очі.

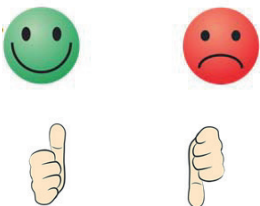
## 2. Вправа «Віриш чи ні?»

Вправа «*Віриш чи ні?*» формує навички розрізнення істинної та хибної інформації.

Час: 15–30 хв.

Готуємо на кожного гравця:

- ▶ по два смайлики-фішки з умовними позначками: з усмішкою — зображення достовірні, правдиві; сумний — зображення хибні, помилкові:



Або — умовні позначки жестів:

- ▶ картинки (ілюстрації до казок, професії, дитячі розваги, спорт тощо), картинки-плутанинки.

Усі учасники об'єднуються у команди (за особистим бажанням, за допомогою лічилки чи в будь-який інший спосіб, запропонований ведучим або гравцями), сідають за столи напроти один одного. Кожна команда отримує набір різноманітних картинок.

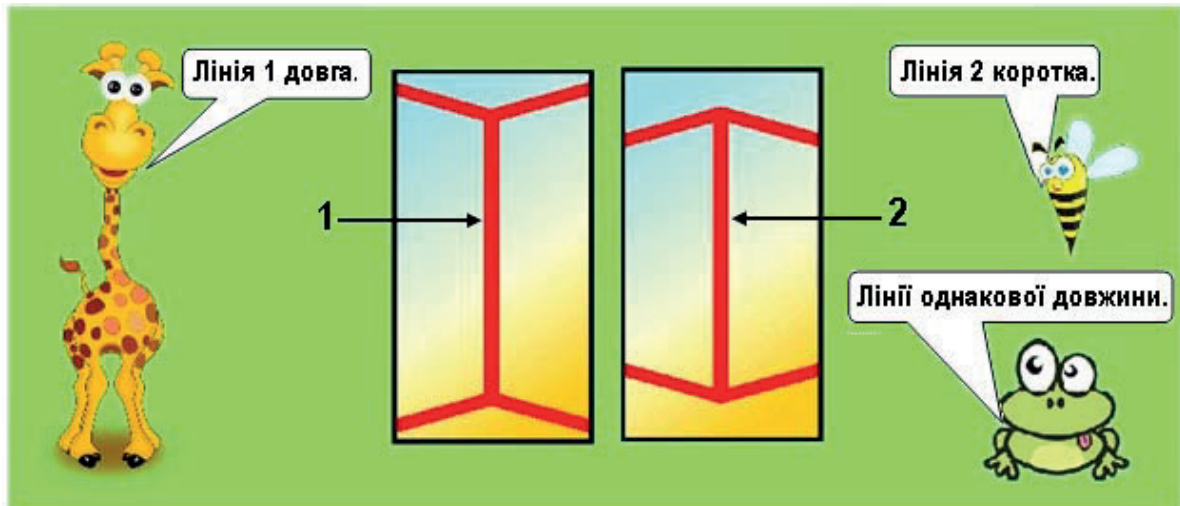
Ведучий/ча (вихователь/ка або дитина) пропонує командам обрати 3–4 картинки, не демонструючи суперникам, розглянути їх і придумати одне хибне та одне достовірне висловлювання за обома. Обидва висловлювання озвучуються для команди-суперниці. Потім обрані картинки переміщуються на столі. Команда-суперниця повинна визначити й продемонструвати картинку, за якою придумана хибна (достовірна) інформація. Гравці підтверджують чи заперечують прийняте рішення. Команда, яка вгадала завдання, отримує усміхнений смайлик за кожне правильне визначення. Команда, яка помилилась, отримує сумний смайлик. Наприкінці гри кількість отриманих смайликів підраховується. Команда, яка отримала більше усміхнених смайликів, стає переможницею. Гра повторюється 4–5 разів.

Як ускладнення ігрової вправи ведучий/ча може запропонувати командам визначити помилки на слух або намалювати правильну картинку за хибним висловом чи навпаки.

## 3. Вправа «Чи можемо ми довіряти своїм очам?»

Вправа спонукатиме дітей до перевірки інформації, яку вони отримують.

Переглянемо з дошкільнятами мультфільм «38 папуг».



### Орієнтовні запитання для бесіди:

- ▶ Що робили тваринки?
- ▶ Як вони вимірювали довжину удава?
- ▶ Чому удав сказав, що в папугах він набагато довший?
- ▶ Від чого залежить довжина предмета?
- ▶ Подивіться на картинку і скажіть, яку інформацію ви отримали? (Звертаємо увагу, що кожен персонаж малюнка має власну думку).
- ▶ Назвіть того персонажа, із яким ви погоджуєтеся?
- ▶ Поміркуйте, як це можна перевірити і підтвердити переконливими фактами (доказами)?
- ▶ Чим ви скористаєтеся, щоб підтвердити свою думку?

*Правильна відповідь:* Ці лінії мають однакову довжину.

*Можливий висновок:* Ми не завжди можемо довіряти тому, що бачимо. Інколи отриману інформацію слід перевірити.

### Орієнтовні запитання для бесіди:

- ✓ кого ви бачите на малюнку?
- ✓ скільки на малюнку тварин?



#### 4. Гра «Зроби слона»

Роздаємо білі квадратні аркуші розміром приблизно 10 x 10 см і пропонуємо зробити слона.

Час: 2–3 хв.

Вихователь/ка теж долучається до виконання завдання.

Варто підказати, що можна папір зібгати або скласти, можна відірвати шматочки, можна зробити цілого слона або його частину, наприклад, голову чи хобот. Можна ускладнити завдання, запропонувавши сховати за спиною руки з папірцем і робити слона навпомацки.

Потім просимо підняти своїх слоників і показати один одному.

- Скажіть, а чому в усіх вас вийшли різні слони?

*Допомогти дітям дійти висновку:* Дійсно, ми всі знаємо, який насправді є слон, але кожен по-своєму його уявляє, тому слоники у вас різні. Так й інші речі, слова кожен із нас сприймає і розуміє неоднаково.

Запропонувати розфарбувати своїх слоників на власний розсуд, а потім попросити пояснити, чому саме так вони їх розфарбували.

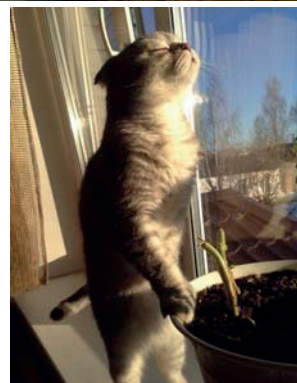
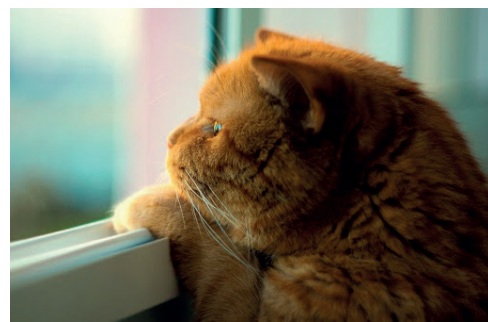


#### 1. Медіаосвітня гра «Фотографія зі вікном»

**Медіаосвітня гра**, орієнтована в першу чергу на розвиток спостережливості, пам'яті, мовлення та фантазії дітей.

Пропонуємо дітям за командою подивитися у вікно кілька секунд, після чого вони повинні розповісти, що побачили. При цьому побачену за вікном картину потрібно прагнути описати словами якомога точніше, якби фотографуючи.

Інший варіант — вихователь/ка пропонує дітям розглянути фотографії:



**Орієнтовні запитання для бесіди:**

1. Чи сподобались вам фотографії?
2. Що на них зображено?
3. Чи любите ви котів?
4. Які емоції викликає побачене?
5. Чи допомагають кольори передати настрій світлини?
6. У яку пору року відбуваються події?
7. Чому ви так вважаєте?
8. У якій місцевості відбуваються події?
9. Що про це свідчить?
10. Хто, на вашу думку, є головними героями цих світлин?
11. Як ви гадаєте, чи мріють коти?
12. Придумайте розповідь «Про що думає/ють кіт / коти».

Вихователь/ка пропонує дітям намалювати / зліпити / зробити оригамі чи аплікацію kota, про якого вони склали розповідь.

**2. Вправа «Читання за візуальними зображеннями та їх порівняння»**

Звертаємо увагу на те, що для отримання інформації можна використовувати візуальні зображення, які також надають певні відомості. Пропонуємо розглянути уважно три картинки і сказати, хто на них зображений.

**► Орієнтовні запитання для бесіди:**

1. Що об'єднує ці зображення?
2. Чим ці зображення відрізняються? (1-ше зображення — фото, 2-ге та 3-тє — малюнки).
3. Чому ви так думаєте? (Різні способи створення: для виготовлення фотографії використовують фотоапарат, а для малюнка — фарби, пензлики, олівці, ми бачимо штрихи від пензля)
4. Як ви гадаєте, у чому особливість фотографії? (Вона є застиглою миттю. Не показує ставлення фотографа до зображуваного).
5. А в чому особливість малюнка? (Він може бути дуже схожим на той предмет, який ми маємо, а може і відрізнятися від нього. Можна вигадати казкового героя. Приклад — Царівна-жабка).
6. Що саме підказало вам, що жабка на третьому малюнку — казкова? (Корона на голові, таких блакитних очей з віями у жабок не буває (у справжніх жабок вони круглі і чорні), а у людей такі очі є).



Розгляньмо уважно ще наступні картинки.



7. Чому один і той же об'єкт — жабку — різні люди намалювали по-різному? (Кожен по-своєму уявляє одну і ту ж тваринку).

*Можливий висновок:* і фотограф, і кожен художник створили свій «образ», свою «думку», виходячи з власного досвіду і бачення. Саме тому «жабка» в усіх різна. Так по-різному ми бачимо і сприймаємо медіасвіт.

Можна запропонувати дітям придумати історію про ту жабку, яка їм сподобалася найбільше, або самим намалювати / зліпити / зробити з паперу жабку і розповісти про неї історію.

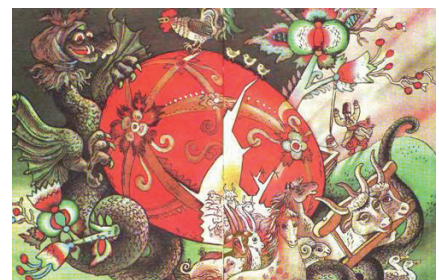
Розглядаючи і порівнюючи світліни та мальовані зображення одних і тих самих тварин, птахів, ми можемо побачити різницю в зображенні навколишнього світу, визначити, які засоби виразності використовують фотографи та художники (спільне і відмінне), чим відрізняються реальні зображення від вигаданих, фантастичних.

### 3. Творче завдання «Що за чим»

Творче завдання має на меті розвинути вміння інтерпретувати смисловий зміст медіатексту. Для виконання цього завдання можна використовувати ілюстрації, намальовані дітьми до казки / оповідання або фільму / мультфільму. Виконуючи завдання, вихованцям / вихованкам потрібно розташувати картинки в певній послідовності (відповідно до перебігу подій у тексті)

Як приклад розглянемо це завдання на матеріалі роботи з текстом української народної казки «Яйце-райце».

Після обговорення змісту казки, пропонуємо дітям зробити малюнки до неї. Після завершення роботи над ілюстраціями, створюється така ігрова ситуація: «Чоловік, повернувшись додому з Яйцем-райцем, хотів розповісти дружині про те, як йому вдалося отримати яйце, які пригоди сталися, поки він не повернувся додому. Але раптом налетів вітер, переплутав всі картинки. Розкладіть їх, будь ласка, у порядку розгортання подій. Перекажіть епізоди, до яких ви не створили малюнки».



Виконуючи це завдання, діти відновлюють перебіг подій і, одночасно з цим, переказуючи казку, згадують моменти, що найбільш запам'яталися.

Продовженням творчого завдання «Що за чим» може стати мовленнєво-творча гра «Нова казка»<sup>4</sup>, коли вихователь/ка пропонує дітям змінити відомий медіатекст (казку, мультфільм), додавши до нього:

- ▶ нового героя чи героїв;
- ▶ нову подію.



4 Чашка Тетяна. Формування медіатворчості у дітей середнього дошкільного віку шляхом залучення їх до медіадіяльності / Тетяна Чашка / Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту». — Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. — С. 74–83.

#### 4. Вправа «Казка»

Учити дітей уважно слухати текст, знаходити помилки і виправляти їх; розвивати увагу, кмітливість, критичне і логічне мислення; виховувати інтерес до казок допоможе ця вправа.

Вихователь/ка читає уривки із знайомих казок, при цьому навмисно робить помилки в тексті, а діти повинні їх виправити і сказати назву казки.

- ▶ Бігла мишка, хвостиком зачепила **колобок** (яєчко), він впав і покотився. Діти, яка це казка? («Курочка ряба»).
- ▶ Якось **лисичка** (півник) підмітала двір і знайшла колосок. Яка це казка? («Колосок»).
- ▶ Стала кішка Мурка кликати на допомогу **їжачка** (мишку). Ходи, **їжачку** (мишко), не лежи, ріпку витягни допоможи. Діти, яка це казка? («Ріпка»).
- ▶ Стоїть у полі теремок. Бігла **білочка**-норушка (мишка) і питає: «Хто, хто в теремочку живе?». Яка це казка? («Теремок»).
- ▶ Подарувала бабуся дівчинці **синій капелюшок**, і стали всі її звати **Синім капелюшком**. (Червоним капелюшком). Яка це казка? («Червоний капелюшок»).

Коли діти виправляють помилку в сюжеті казки, вихователь/ка просить одну дитину вибрати з карток, що лежать на столі, тільки ті, що відповідають правильному сюжету, і викласти їх у потрібній послідовності, а картку з помилковим сюжетом у казці відкласти в бік. Інші вихованці/ки стежать, щоб дитина, яка виконує завдання, у правильній послідовності виставила на дошці або виклала на столі картки за сюжетом казки, та в разі потреби надають їй допомогу.

#### 5. Гра «Коректувальник»

Розвинути увагу, пам'ять, мовлення, творчість, пригадати відомі казки, проявити творчі здібності при відтворенні казок або варіацій на їх тему дозволить дітям ця гра.

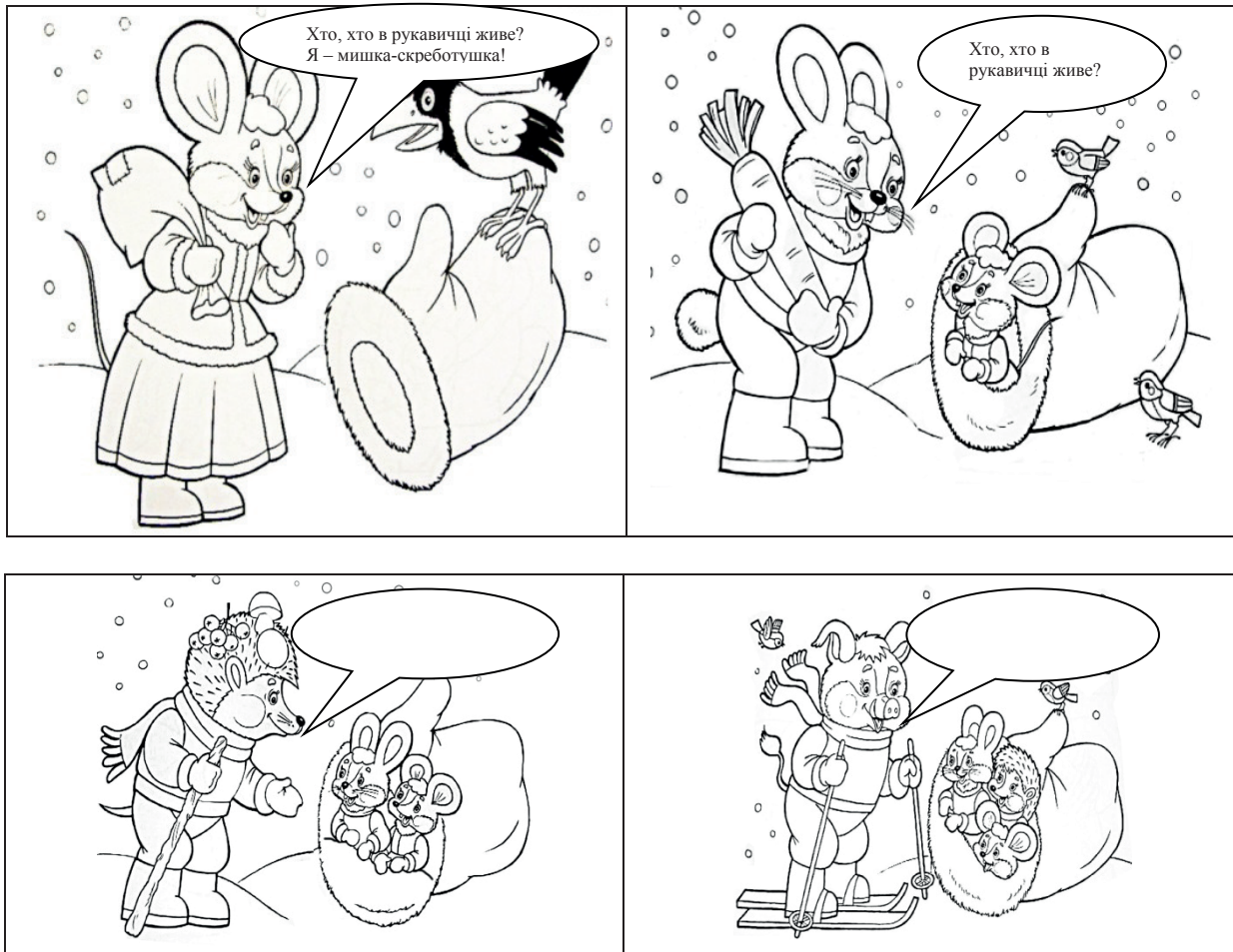
Вихователь/ка повідомляє, що в редакції готується новий випуск книги казок, але перед тим, як почати друкувати книгу, матеріали необхідно відкоригувати, цим займається коректувальник. Педагог розкладає перед дітьми відформатовані у графічному редакторі Paint картинки-ілюстрації до казок / форматовані картинки-ілюстрації і пропонує дітям такі завдання:

- ▶ викласти картинку в порядку розгортання подій;
- ▶ домалювати відсутніх персонажів;
- ▶ ввести нових персонажів;
- ▶ розфарбувати ілюстрації;
- ▶ змінити характер персонажів (наприклад, лисиця не хитра, а добра, чуйна);
- ▶ придумати нові текстові повідомлення, виходячи із зображеного в кадрі / заповнити разом із вихователем/лькою «мовні хмарки»;
- ▶ визначити пропущені кадри;
- ▶ обов'язково пояснити, обґрунтувати своє рішення.

Діти використовують олівці чи фломастери. Усі виготовлені казки наклеюються на основу (цупкий папір). Склавши та виготовивши казку, діти розповідають її за ілюстраціями. Оцінюється творчий підхід, оригінальність, нешаблонність, якість, зрозумілість казок за особливостями зображення.

**P.S.** У разі утруднення допомогу надавати дитині слід тільки на початковому етапі. В іншому випадку до цього можна заохочувати інших дітей, надати можливість дитині виявити свої знання, самостійно впоратись із завданням.

Завдання «Заповни «мовну хмарку»



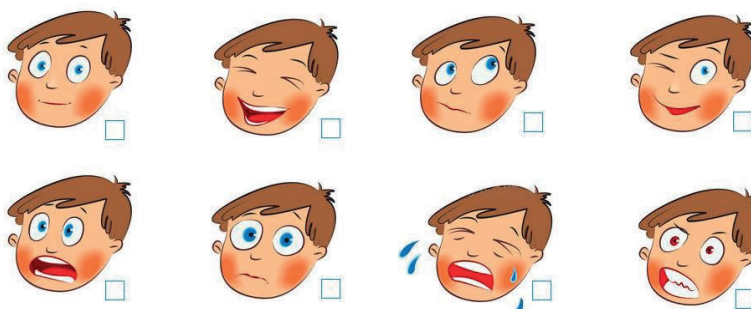
Картинки-розмальовки можна знайти — <http://deti.e-papa.com.ua/rozmalovky>

**6. Гра «Рада садочку»**

Закріпити знання дітей про основні смакові якості продуктів харчування (солодкий, кислий, солоний, гіркий), емоції, міміку людей, проводити аналогії, формувати уміння «читати» різноманітні медіамеседжі, відшукувати та збирати інформацію, аналізувати та інтерпретувати її, розвивати абстрактне та критичне мислення, медіаторчість дозволяє гра «*Рада садочку*».

Діти сідають за столи. Викладаємо картинки із зображенням продуктів харчування різних смакових якостей і сюжетні картинки із зображенням різних емоційних станів людей; піктограми; фішки-смайлики.

Пропонуємо уважно розглянути малюнки і сказати, які емоції передають обличчя (сум, здивування, плач, сміх, образ, задоволення).



Звертаємо увагу на те, що зовнішність — це перша інформація про людину, яку ми отримуємо під час знайомства чи спостереження за нею<sup>5</sup>. Після чого запрошуємо дітей взяти участь у «засіданні ради», на якій необхідно розглянути «важливі» питання:

1. Як за мімікою можна дізнатись, які продукти скуштувала людина? (Діти добирають до певної піктограми картинки із зображенням відповідних продуктів, викладають поруч із карткою).
2. У яких життєвих ситуаціях людина проявляє ті чи інші емоції? (Учасники добирають сюжетні картинки, викладають їх).
3. Як продукти харчування, що ми споживаємо, впливають на настрій людини? (Діти позначають картки із зображенням продуктів харчування фішками-смайликами).
4. Чим схожі смаки та емоції людей? (Учасники вибудовують ланцюжок із картинок із зображенням продуктів, емоцій, настроїв — дітям надається можливість самостійно визначати послідовність і пояснити свій вибір).

Питання можна варіювати, скорочувати.

Для ускладнення завдань гри вихователь/ка може запропонувати дітям:

- ▶ «підміну фактів»: наприклад, викласти солодкі продукти, а емоції — негативні (вихователь/ка заохочує дітей пояснити, чому це неправильно або у яких випадках людина може проявляти «протилежні» емоції);
- ▶ порівняти, як у різних медіатекстах (книжках, фільмах / мультфільмах, фотографіях / картинах) зображені одні й ті ж емоційні стани людини.

Гру можна розширити і продовжити під іншою назвою — **«Рекламна агенція»**. Вихователь/ка пропонує дітям самостійно або в малих групах створити рекламу продуктів харчування за допомогою наявних сюжетних картинок, ілюстрацій та фотографій. Діти презентують свою рекламу та пояснюють свій вибір ілюстративного матеріалу.

## 7. Вправа «Віриш чи ні?»

Як різновид вправи **«Віриш чи ні?»**, яка передбачає роботу з візуальними зображеннями, можна використати вправу **«Виправ помилку»**, яка передбачає аналіз та порівняння інформації, що сприймається як візуально, так і на слух, для того, щоб закріпити вміння дітей розпізнавати правду та вигадку, учити працювати з фотографією, закріпити знання про різні види професій, вміння складати речення; розвивати критичне мислення, увагу, зв'язне мовлення.

Вмикаємо дітям відеозапис, що містить звернення репортера, де він просить допомоги йому створити цікаву рекламу для різних професій. Він повідомляє, що вже зробив фотографії цих професій, але от текст не відкоригований, та у ньому трапляються помилки. І питає, чи допоможуть діти виправити текст до фотографій.

Вихователь/ка демонструє фото з професією і зачитує текст:



Лікар готує смачний обід.

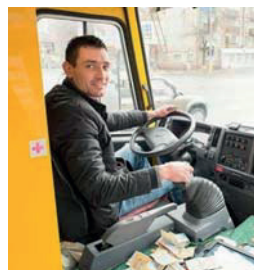


Перукар готує виставку картин.

5 Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощاپова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т., Шкребець О. / За редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. — К. : ЦВП, АУП, 2017–196 с.



Вихователь/ка виховує дітей.



Водій видає книги в бібліотеці.



Пожежний регулює рух на дорозі.



Будівельник фотографує людей.



Ветеринар пече свіжий хліб.



Листоноша водить автобус.



Електрик співає на сцені.



Водолаз лазить по скелях.



Продавець гасить вогонь.



Кінооператор бере інтерв'ю.

Після кожної фрази діти виправляють помилку, якщо все правильно виправлено, вихователь/ка виставляє фото на імпровізованому банері. У кінці вправи виходить кілька банерів із зображенням різних професій.

## 8. Вправа «Можна — неможна»

Вправа допоможе розвивати увагу, критичне і логічне мислення, пам'ять.

Роздаємо дітям картки із зображенням небезпечних предметів та картку-схематичне поле із секціями, на якій вгорі умовні позначки: з одного боку галочка на зеленому тлі, а з іншого — хрестик на червоному тлі. Діти повинні групувати предмети відповідно до позначок та пояснити свій вибір.

### Приклад карток із предметами

## Ми — фотомайстри

### 1. Інтерактивна бесіда «Кому потрібен фотоапарат»

Інтерактивна бесіда» ознайомить із роллю фотоапарата в житті людини, його різновидами та функціями; розвине увагу, мислення.

Демонструємо дітям картини художників із різними подіями.

**Орієнтовні запитання для бесіди:**

1. Як ви вважаєте, чи можна це назвати фотографією? Чому?
2. А що таке фотографія?

Звертаємо увагу дітей на те, що фотографія відображає якусь мить вашого життя, подію.

- ▶ А що відображають ці картини?

Пояснюємо, що картини теж зображують події з життя людей, які на них намальовані. Раніше, коли не було фотоапаратів, люди просили художників намалювати їх, їхні свята. Навіть репортери, коли створювали репортаж, то робили ескізи малюнків до нього. Потім з'явилися перші фотоапарати, вони були великими і важкими, далі люди намагалися їх зробити меншими і легшими. Спочатку щоб отримати фотографію фотоапарат потрібно було зарядити спеціальною плівкою. Зараз з'явилися фотоапарати, яким плівка не потрібна, — це цифрові фотоапарати.

Супроводжуємо розповідь показом зображень фотоапаратів різних часів:



Наприкінці розповіді запитуємо:

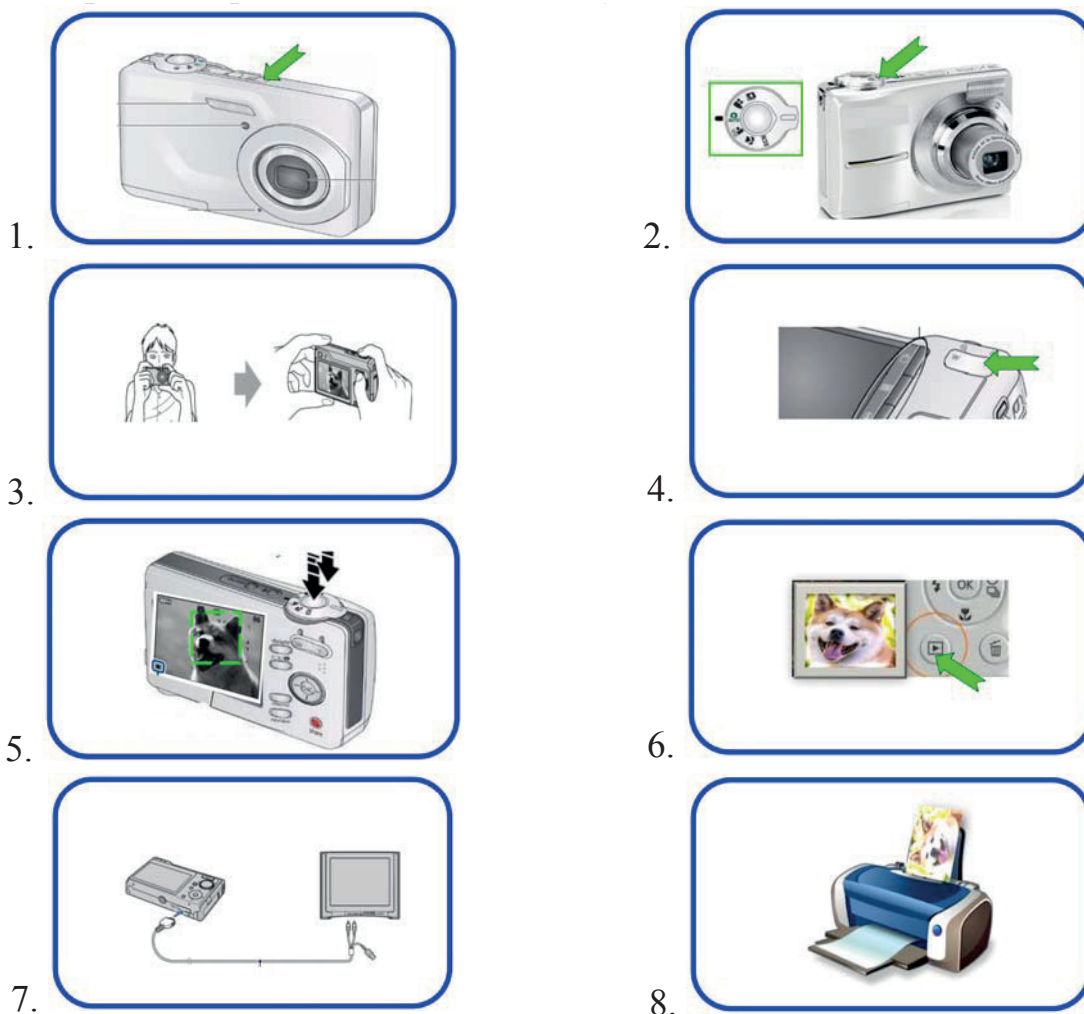
- ▶ Як ви гадаєте, що було б, якби люди не винайшли фотоапарат?

Після цього пропонуємо дітям із конструктора Лего змайструвати фотоапарат, який їх вразив найбільше. Для полегшення завдання можна надати схеми конструювання.

### 2. «Продовж ланцюжок»

«Продовж ланцюжок» (послідовність роботи з фотоапаратом) дозволить закріпити послідовність роботи з фотоапаратом, розвиватиме критичне мислення, пам'ять, увагу; виховуватиме бережливе ставлення до техніки .

Разом згадуємо, що потрібно для роботи фотокореспондента, з яких частин складається фотоапарат, для чого він людям, як слід поводитися з технікою. Після просимо розкласти картки, де зображено алгоритм дій із відеокамерою, за принципом «що спочатку, що потім».



## 2. Вправа «Вгадай жанр фотографії»

Вправа «Вгадай жанр фотографії» дозволяє ознайомити дошкільників з мистецтвом фотографії, адже фотографія, як і будь-який медіатекст, може належати до різних видів текстів: бути художньою або документальною; закріпити знання дітей про жанри фотографій; формувати вміння аналізувати медіатексти (фотографії), вчить здійснювати пошук та збір інформації, створювати композиції, розвивати спостережливість і увагу, медіаторчість, критичне мислення.

Добираємо декілька фотознімків наукового (наприклад, фотознімок із зображенням складного технічного приладу), хронікально-документального (скажімо, проведення спортивних змагань) і художнього жанрів (любительські знімки).







*Фотограф:  
Вернер Бишоф*



*Арт-майстерня  
«Треті півні»*



*Фото з Twitter  
Кенсингтонського палацу*

Викладаємо перед дітьми фотографії різної тематики. Оголошуємо, що діти стануть організаторами фотовиставки, їм треба підготувати фотографії для виставок різної тематики. Учасники обирають фотографії за заданою темою, пояснюють свій вибір. Шляхом порівняння фотографій юні фотолюбителі доходять висновку, що залежно від жанру знімки можуть істотно відрізнятися один від одного.

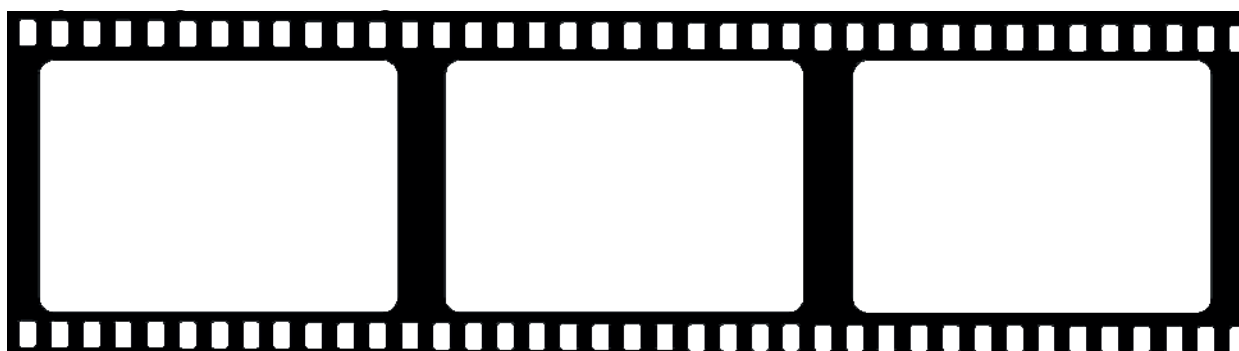
### **3. Вправа «Що ми побачили в кадрі?»**

Вправа **«Що ми побачили в кадрі?»** — це завдання, яке розвиває спостережливість, увагу, фантазію і медіасприйняття, вимагає нескладної попередньої підготовки.

Вихователь/ка заздалегідь бере кілька невеликих аркушів цупкого паперу і вирізає в кожному з них «віконечка» таким чином, щоб вийшла рамка, або бере готові фоторамки різного розміру (без скла).

Пропонуємо подивитися дітям на свою кімнату через «чарівні віконця»: «Уявіть, що разом із вами у «віконечко» дивляться глядачі. Покажіть їм те, що вам найбільше подобається навколо вас, розказуючи про це».

Просимо дітей розповісти людині, яка не може бачити, що цікавого у звичній обстановці знайшли, на які предмети вони звернули увагу тільки тоді, коли пильно вдивилися в них через «чарівні віконця».



Завдання також можна ускладнювати чи трансформувати в іншу гру (наприклад, «**Знімемо фільм**»), яка є логічним продовженням цієї вправи. Можна запропонувати дитині замалювати побачене у **формі кадрів для майбутнього фільму**, або уявити, що все побачене на фотографії чи створене у власному сюжеті — один кадр з фільму, придумати для нього цікаве продовження і т. ін. Вихователь/ка має звернути увагу на те, що не треба забувати про плани кадрів.

Ігрові завдання можна ускладнювати, пропонуючи дітям удома разом із батьками відшукати потрібні фото в Інтернеті чи друкованих медіа, відзняти фоторепортаж за заданою темою. Відзняті матеріали далі використовуються для створення газет, слайд-фільмів тощо.

#### 4. Вправа «Кращий сюжет для фотографії»



Вправа дозволяє в ігровій формі ознайомити дітей з поняттями зі світу медіа — сюжетом, композицією, планом, а також допомагає гравцям краще оволодіти своїм тілом, попрацювати над виразністю міміки і жестів, створювати цікаві образи, передаючи характерні особливості зображуваних фотоперсонажів.

Ведучий/а (вихователь/ка) бере на себе роль фотографа (на початковому етапі). Згодом, коли гра буде добре знайома дітям, серед гравців обирається фотограф (за особистим бажанням, за допомогою лічилки чи в будь-який інший спосіб, запропонований ведучим/ою або гравцями).

Повідомляємо гравцям, що фотограф дуже довго шукає цікавий сюжет для своїх знімків, але йому важко знайти щось дійсно захоплююче. Наголошуємо, що в фотографії немає руху і звуку, а настрій можна передати лише за допомогою міміки, жестів, пози тіла. Запрошуємо гравців допомогти фотографу побачити найцікавіші сюжети.

Гравці, виявляючи вигадливість і фантазію, «створюють» сюжетні фотографії (застигла пантоміма), використовуючи підручні або спеціально підготовлені матеріали (одяг, декорації, атрибути, інструменти тощо). Можна вибирати не тільки людей, тварин, казкових персонажів як основних персонажів фотографій, а й неживі предмети. При бажанні кілька гравців можуть створити цікаві групові композиції. Фотограф оцінює всі створені композиції, обирає серед них найкращу.

#### 5. Гра «Фотокореспондент (папараці)»

Гра сприяє розвитку зорово-художньої образності, фантазії і творчої уяви, комунікативної компетенції.

Звертаємо увагу дітей на те, що жоден репортаж або інтерв'ю в газеті та журналі не обходиться без цікавих фотографій. Перед фотокореспондентом стоїть важке завдання — зобразити людину таким чином, щоб фотографія відображала її характер, внутрішній світ, захоплення.

Пропонуємо дітям стати фотокореспондентами і повідомляємо, що їм потрібно «відзняти» цікавий репортаж для газети чи журналу. Звертаємо увагу на те, що фотографії, розміщені в газетах і журналах, мають величезне значення, оскільки з їх допомогою читач може не тільки отримати якусь інформацію, але й переконатися в її достовірності. Гравці, використовуючи готові фотографії, наприклад, із сімейного або фотоальбому групи, придумують невеликі репортажі або сюжети таким чином, щоб фотознімки і підготовлені сюжети якнайкраще відповідали один одному.

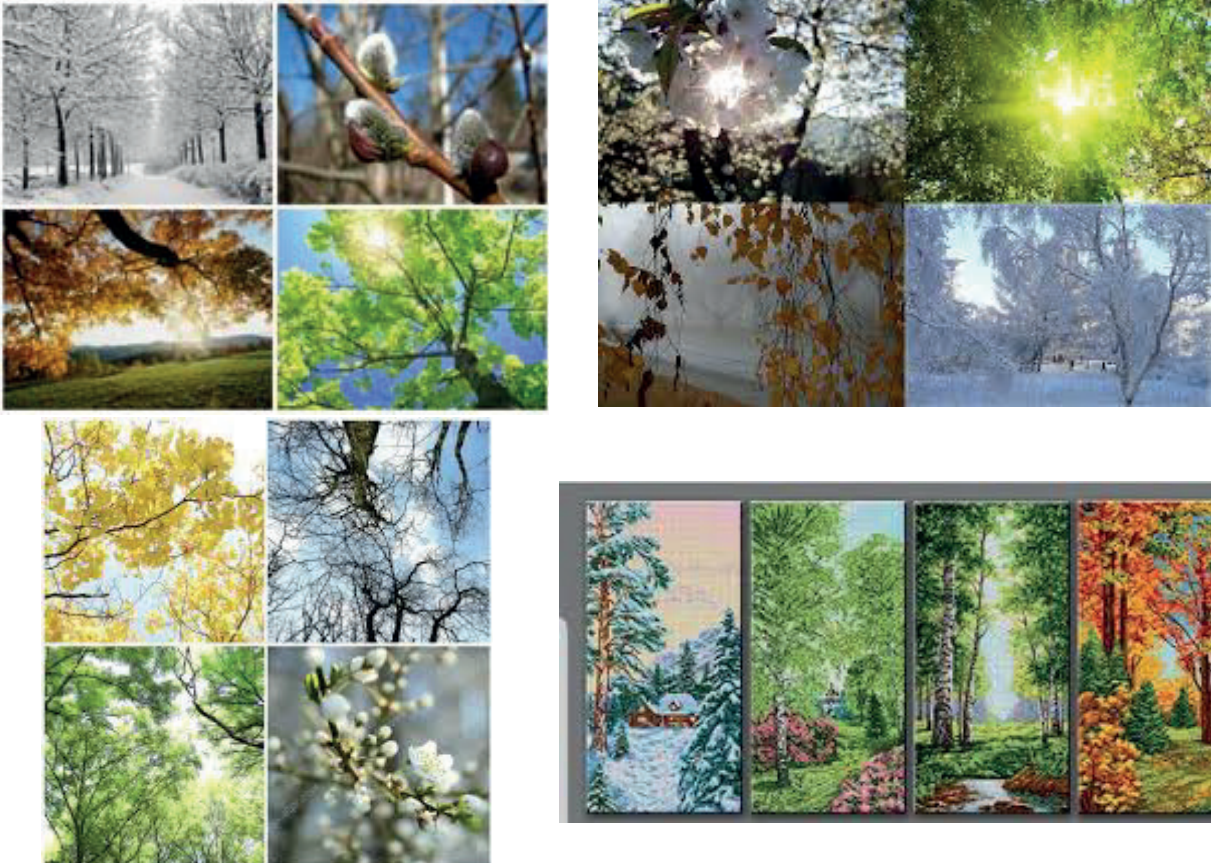
Як варіант, ведучий може запропонувати сюжет, а гравці добирають до нього фото.

Фоторепортаж діти можуть знімати і самостійно (наприклад, про підготовку до святкових ранків чи перебіг прогулянки тощо).

## 6. Тема «Пори року»

Під час вивчення теми «*Пори року*» можемо закріпити знання дітей про різні пори року, їх ознаки, продовжуючи вчити їх працювати з картинами, фотографіями; розвивати увагу, мислення, пам'ять; виховувати спостережливість.

Пропонуємо згадати, які пори року знають діти. Звертаємо їхню увагу на те, що один фотограф цілий рік робив фотографії природи, але вони вийшли дуже дивні. Діти отримують фотографії, кожна з яких розділена на 4 частини (кожна частина — це окрема пора року), та розглядають їх.



### Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Що зображено на фото?

Розріжемо ці фотографії, аби відокремити кожен пору року та розмістимо її частину на дошці відповідно до пір року, для позначення яких ми використаємо умовні позначки:

- ▶ осінь — осінній листочок
- ▶ зима — сніжинка
- ▶ весна — пролісок

Діти розрізають своє фото і виставляють частини на дошці. Після того, як всі діти викладуть частини фотографії, на дошці утворюється три картини-колажі до кожної пори року.

Вихователь/ка пропонує розглянути збірні картини та назвати ознаки пір року.

## 7. Вправа «Жива картина»

Продовжити вчити дітей розуміти різницю між зображеннями на фото та на картинах, формувати уявлення про користь лісу; розвивати критичне мислення, увагу; виховувати спостережливість, дозволить ця вправа.

### Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Які почуття у вас викликає ця картина?
2. Якими кольорами художник зобразив ліс?
3. Як ви гадаєте, яка пора року зображена на цій картині?
4. Чому ви так вирішили?

Потім вихователь/ка виставляє фотографію лісу.

### Орієнтовні запитання для бесіди:

1. Чи схожа ця фотографія на картину?
2. Чим вона схожа?
3. Як фотографія передає кольори?
4. Як ви гадаєте, що більш правдиво передає зображення лісу?

Після цього вихователь/ка пропонує оживити зображення лісу. Тільки потрібно зображення з фото розмістити на фотографії, а намальовані зображення на картині.

Дітям роздають предметні картки «дари лісу», які містять зображення, що корисного дає ліс: гриби, ягоди, зображення будівельного матеріалу (дошки), меблі, повітря, піч тощо. Діти обирають потрібні зображення і розміщують на панно (ягідки на кущах, гриби у траві, дошки біля дерев і т. ін.).

## 8. Гра «Нумо підгляньмо!»

Формувати у дітей уміння «читати» різноманітні медіатексти дозволяє ця гра, спрямована на пошук та збір інформації, розвиток уваги, критичного мислення, фантазії, креативності. Доречно використовувати під час вивчення пір року, місцевості (місто чи село).

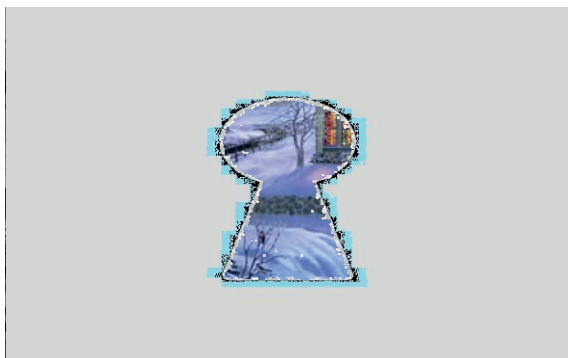
Пропонуємо дітям попрацювати детективами та «підглянути» за подіями, що зображені на картинках, перекритих картинками-замковими шпаринками, при цьому акцентуємо увагу на тому, що в цілому підглядати погано, але іноді це необхідно.

Діти роздивляються «перекриту» картинку і знаходять картинку-оригінал.

Вихователь/ка може використовувати одну (на початковому етапі) чи декілька картинок однієї тематики або протилежні за змістом для порівняння. Кількість питань і завдань педагог визначає, виходячи із поставлених цілей.

*Варіант 1.* Вихователь/ка пропонує дітям різні завдання:

- ▶ Зазирнувши у шпаринку / вікно / кадр фільму (мультфільму), розкажіть про те, що ви побачили?
1. У яку пору року відбуваються події?
  2. Чому ви так вважаєте?
  3. У якій місцевості відбуваються події?
  4. Що про це свідчить?
  5. Які емоції викликає побачене?



6. Чи можемо ми встановити повний перебіг подій, зазирнувши через замкову шпаринку або вікно? Який отвір дає найбільш повну інформацію?
7. Чому важко встановити повний перебіг подій, коли дивишся через замкову шпарину?
8. Відшукайте картинку, яка відповідає побаченому через замкову шпаринку / вікно.
9. Що зображено на картинці? Чи збіглися ваші припущення з тим, що ви побачили на ній?
10. Коли легше відшукати картинку, коли дивишся на неї через замкову шпаринку або вікно? Чому?
11. Придумайте, що може відбуватись далі, а що було до зображених подій.

Гра повторюється 3–5 разів за бажанням дітей.

*Варіант 2.* Усі учасники об'єднуються в команди (за особистим бажанням, за допомогою лічилки чи у будь-який інший спосіб, запропонований вихователем / вихователькою або гравцями), сідають за столи напроти один одного. Кожна команда отримує набір різноманітних картинок.

Вихователь/ка або дитина пропонує командам обрати 2–3 картинки, розглянути їх, не демонструючи суперникам, й, перекриваючи відповідним отвором, придумати завдання для суперників:

- ▶ відшукати оригінал;
- ▶ намалювати повну картину;
- ▶ розповісти історію про те, що зображено;
- ▶ визначити картину і художника (якщо використовується репродукція);
- ▶ визначити персонажів;
- ▶ визначити місце подій (у місті, селі, у лісі, полі і т. ін.) тощо.

Команда, яка виконала завдання найповніше, отримує усміхнений смайлик за кожне правильне визначення. Команда, яка помилилась, отримує сумний смайлик. Наприкінці гри кількість отриманих смайликів підраховується. Команда, яка отримала більше усміхнених смайликів, стає переможницею. Гра повторюється 4–5 раз.

Радимо:

- ▶ використовувати гру на заняттях із різних розділів програми. Наприклад, при знайомстві із сезонними змінами у природі дітям пропонують розглянути відповідний пейзаж через отвір, пересуваючи його по картинці, і таким чином «зібрати» всі ознаки;
- ▶ картинку можна перекривати повністю або пересувати отвори в різні її частини;
- ▶ використовувати для роботи слайд-фільм, створений у Microsoft PowerPoint з анімаційними ефектами, враховуючи поставлені цілі.

## 9. Вправа «Я піклуюся про рідних»



Учити дітей складати речення, розповіді з власного життя, використовуючи фотографії дітей у родинному колі, що відображають різні події, закріплювати знання про родинно-побутові стосунки, розширювати знання про фотографію, учити створювати фотоколажі; розвивати уяву, мислення, зв'язне мовлення, творчість; бажання створювати медіапродукт допоможе вправа «Я піклуюся про рідних».

Нагадуємо дітям, що вони вже знають, як багато працює мама, та запитуємо:

- ▶ Щоб матуся не стомлювалась, хто їй може допомогти?
- ▶ Коли в родині всі допомагають одне одному, як можна назвати таку родину? (Дружньою).

Вихователь/ка звертає увагу на те, що сьогодні діти принесли до садочка свої улюблені фотографії в колі сім'ї. Пропонує показати фотокартку своєї родини і розповісти, як вони піклуються про матуся та всіх рідних, як допомагають їм.

Вихователь/ка радить скористатися підказкою — фразою, яку треба продовжити:

- ▶ Я піклуюся про рідних, коли... ходжу за хлібом до магазину.
- ▶ Я піклуюся про рідних, коли... допомагаю готувати вечерю і т. ін.

Після розповіді вихователь/ка просить приклеїти фото на великий аркуш ватмана.

Коли всі діти закінчать розповідь, звертаємо увагу, що в них вийшов дуже цікавий фотоколаж, та пропонуємо дітям придумати до нього назву. Потім пропонуємо взяти його і зробити колективне фото вихованців/ок з ним у руках або на тлі створеного фотоколажу, прокоментувати, що під час фотографування обрано загальний план: якщо діти тримають перед собою колаж — це передній план, а самі діти утворюють задній план; якщо ж стоять перед дошкою — це передній план, колаж за їхніми спинами на дошці — це задній план.

Після цього фотоколаж виставляється в роздягальні, де його можуть бачити батьки.

## 10. Гра-фотоконструктор «Професії»

Гра-фотоконструктор дозволяє навчити дітей створювати сюжет фотографії за заданою тематикою, закріпити назви професій та необхідні для них знаряддя праці, спецодяг; розвинути увагу, критичне мислення.

Пропонуємо дітям обрати фонову фотокартку із зображенням певного середовища для різних професій (формату А4) та дібрати до неї потрібні фігурні картки із зображенням людини у спецодязі, знаряддя праці, що відповідають професії, та розмістити на ній. Після цього дитина пояснює, чому обрала саме ці знаряддя праці тощо.

Наприклад: фонові фотокартки із зображенням пожежного щита — на ній потрібно розмістити знаряддя: вогнегасники, кошму, відра, багор, сокиру, ящик із піском тощо; фонові фотокартки із зображенням пожежної частини — на ній потрібно розмістити пожежний щит, пожежну машину, пожежників, атрибути пожежної машини (драбину, шланг, надувний батут тощо).

**P.S.** Можна запропонувати за сконструйованим зображенням зробити малюнок або зліпити відповідне знаряддя тощо.

## 11. Вправа «Моє місто / селище»

Закріплювати знання дітей про рідне місто / селище, його визначні місця, учити концентрувати увагу на конкретному об'єкті; розвивати увагу, творчість, зв'язне мовлення можемо завдяки цій вправі.

Вихователь/ка звертає увагу дітей, що у групі з'явилась чудова панорамна картина із зображенням рідного краю, його пам'яток, визначних місць, і запитує:

- ▶ Чи впізнали ви, що зображено на цій картині?
- ▶ Яка назва нашого міста / селища?

Далі пропонує вихованцям/кам перетворитися на маленьких фотографів, сфотографувати улюблене місце в нашому рідному краю та розповісти про нього.

Діти по черзі підходять до картини зі своїм паперовим фотоапаратом, прикладають фотоапарат до зображення так, щоб у його об'єктиві з'явилась частина картини, про яку дитина хоче розповісти. Вихованці/ки складають розповіді про улюблені місця в селищі / місті.

Вихователь/ка стежить, щоб діти не повторювали попередні розповіді.

## 12. Вправа-гра «Репортаж з вулиць нашого міста / селища»

Логічним продовженням попередньої вправи є моделююча вправа-гра «*Репортаж з вулиць нашого міста / селища*», яка спрямована на закріплення знань дітей про рідне місто / селище, вчить розповідати про його пам'ятки, живописні місця, формує вміння уважно слухати до кінця розповідь своїх однокласників; розвиває мислення, зв'язне мовлення, увагу.

На екрані висвічується фотографія рідного міста/селища (пам'ятки, пейзаж, будівлі і т. ін.).

Вихователь/ка пропонує дітям стати журналістами і провести репортаж з вулиць нашого міста / селища. Дитині дають мікрофон, і вона повинна розказати про те місце, яке зображене на фотографії.

Наприклад:

«Доброго дня, шановні глядачі. Я, Іринка, веду свій репортаж з місця подій біля школи. Сьогодні в учнів свято, вони вперше прийшли до школи після літніх канікул».

Коли дитина закінчує свій репортаж, на екрані з'являється наступна фотографія, і виходить інша дитина. Гра продовжується.

Вихователь/ка може сам/а відзняти відеорепортаж або запропонувати вихованцям/кам ще раз переглянути відзняті репортажі, а потім проаналізувати мовлення, міміку, жести, позу «журналіста», а також роботу «оператора» (ракурс, план).

**P.S.** Потім дітям можна запропонувати зробити власні малюнки до фотографій.

## Ми — медійники

### 1. Гра «Медійна агенція: добери те, що потрібно для роботи»



Систематизувати знання дітей про знаряддя праці та трудові дії людей, чия професія пов'язана з медіа; збагатити словник дитини професійною термінологією: оператор, диктор, звукооператор, режисер, рекламодавець, кореспондент, — дозволяє гра «**Медійна агенція: добери те, що потрібно для роботи**».

Повідомляємо гравцям, що сьогодні вони будуть відкривати медійну агенцію і їм потрібно дібрати обладнання й матеріали для роботи різних фахівців, чия діяльність пов'язана з медіа.

Діти об'єднуються в команди. Кожна команда отримує набір карток із зображенням предметів, необхідних для роботи людини певної професії. Ведучий називає професію, а діти повинні дібрати до неї всю атрибутику. Перемагає команда, яка зробить це швидше за всіх.

Як варіант можна запропонувати дітям атрибути, а гравці визначають професію, або запропонувати дітям зобразити необхідну атрибутику чи придумати самостійно знаряддя праці та медійні професії.

### 2. Бесіда «Для кого випускається газета у садочку»

Бесіда дозволяє з'ясувати, що в кожній газеті є своя цільова аудиторія.

Вихователь/ка звертається до дітей:

1. Діти, нагадайте мені, звідки ми дізнаємося новини. (З телебачення, газети, радіо, Інтернету).
2. Так, а де можна дізнатися про новини нашого дитячого садочка? (З газети).
3. Нагадайте, як називається наша газета? («Дружня сімейка»).
4. Про що можна в ній дізнатися? (Відповіді дітей). Молодці, у нашій газеті можна дізнатися про останні події в садочку, свята, які пройшли. А ще переглянути фотографії, корисні поради, цікаві розповіді.
5. Як ви гадаєте, кому цікаво буде читати нашу газету? (Відповіді дітей).
6. Правильно, цікаво вашим батькам, рідним. Адже коли вони на роботі і не можуть прийти на свято чи заняття, вони подивляться фотографії зі свята, почитають, у які ігри можна з вами пограти вдома. Погляньте ось на цю сторінку, вона цікава і вам, бо тут є цікаві ігри, схеми, як зробити якусь поробку вдома своїми руками, наприклад, подарунок для мами.



7. Подумайте, а чи буде цікаво іншим людям, які нічого не знають про наш садочок? (Відповіді дітей).

8. Тож для кого випускається газета нашого садочка?



### 3. Бесіда «Світ журналу»

Бесіда вчить дітей розрізняти медіапродукцію.

Вихователь/ка звертає увагу дітей, що у нього / неї в руках багато журналів, газет, книг, і просить дітей вибрати тільки журнали.

**Орієнтовні запитання для бесіди:**

1. Діти, а як ви дізналися, що це журнали? (Відповіді дітей).
2. Так, у журналах яскраві сторінки, кольорові фотографії. Але ж і в книгах теж є яскраві сторінки. Чим же вони відрізняються? (У журналі є статті, завдання, розповідаються історії, які трапились нещодавно, журнали виходять періодично (є номери), а книгу друкують, як правило, один раз).
3. А де можна придбати журнали? (У газетному кіоску, поштовому відділенні).
4. Скажіть, чи всі журнали однакові? (Відповіді дітей).
5. Так, є журнали для дорослих, є для дітей. А ще журнали поділяють за тематикою: про машини, про модний одяг, про плетіння, про здоров'я і т. ін.
6. Хто здогадався, де створюють журнал? (У редакції).

Вихователь/ка, підбиваючи підсумок, говорить, що журнали, як і газети створюють у редакції, а над кожним випуском працюють редактори, журналісти, фотографи, дизайнери. Пропонує дітям намалювати обкладинку до свого журналу.

### 4. Вправа «Лист до редакції»

Вправа дозволить закріпити знання дітей щодо професійних обов'язків членів редакції, навчить їх висловлювати свої враження від екскурсії до редакції, добирати потрібні слова подяки; розвивати увагу, зв'язне мовлення, уяву, пам'ять; виховувати повагу до думки інших.

Вправа має сенс, якщо є змога відвідати редакцію місцевої газети.

Розглядаємо фотографії з екскурсії до редакції газети.

**Орієнтовні запитання для бесіди:**

1. Які найяскравіші враження залишилися?
2. Що сподобалось найбільше?
3. З якими професіями ми ознайомились?
4. Як ми можемо віддячити працівникам редакції?

Після цього вихователь/ка пропонує дітям намалювати свої спогади про екскурсію і надіслати їх до редакції. Коли діти створять малюнки, вихователь/ка просить тих дітей, які мають бажання, розповісти про свій малюнок і закінчити свою розповідь словами подяки.

Після цього малюнки вкладають у конверти та з допомогою вихователя/льки відправляють до редакції.

### 5. Вправа «Знайди потрібний заголовок»

Закріпити знання дітей про добір матеріалу до газет, журналів, учити виокремлювати головне в сюжеті; розвивати мислення, мовлення можемо завдяки цій вправі.

Пропонуємо дітям пригадати, з чого складаються журнали, газети: обкладинка, статті, фотографії. Після цього запитуємо в дітей про те, з чого ми дізнаємося, про що буде стаття? (З назви).

Далі пропонуємо дітям уявити себе справжніми журналістами і, скориставшись зображенням (сюжетом) на фотографії, придумати назву своєї майбутньої статті.

Діти беруть зі стола фотографію із зображенням якоїсь події (святковий концерт, вистава в цирку, шкільний урок тощо), яка лежить зворотом догори, самостійно добирають назву до статті, а потім пояснюють свій вибір.

## 6. Гра «Склади свій комікс»

Розвинути мовлення, творчість, виявити творчі здібності при створенні коміксів дітям дозволить гра «Склади свій комікс».

Вихователь/ка повідомляє, що в редакції збираються видати книгу коміксів. Пропонує дітям придумати сюжет коміксу із запропонованих картинок, які вихователь/ка може дібрати серед матеріалів журналу «Джміль», відформатувати в графічному редакторі Paint, у порядку розгортання подій (вправа «Склади за порядком»). Крім того, можна попросити:

- ▶ домалювати відсутніх персонажів;
- ▶ ввести нових персонажів;
- ▶ розфарбувати ілюстрації;
- ▶ придумати текстові повідомлення, виходячи із зображеного на картинці, та заповнити разом із вихователем/лькою «мовні хмарки»;
- ▶ визначити пропущені кадри;
- ▶ обов'язково пояснити, обґрунтувати своє рішення.

По завершенні роботи над коміксами, діти розповідають складену казку.

Як і у вправі «Коректувальник» оцінюється творчий підхід, оригінальність, нешаблонність, якість, зрозумілість коміксів за особливостями зображення.

Можна також запропонувати дітям намалювати самостійно або разом з батьками власні комікси різної тематики.



Зразки коміксів, виконаних дітьми разом із дорослими.

## 7. Вправа «Створюємо діяфільм»

Дидактична вправа спрямована на формування у дітей здатності займатися медіатворчістю, умінь застосовувати навички роботи з аудіовізуальною технікою, розвиток мовлення, творчих здібностей і вміння презентувати власні напрацювання.

Освітні лінії: «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Мовлення дитини».

Вихователь/ка пропонує створити казку-діафільм, наприклад, про яйце, яке писанкою стало, і запитує:

- ▶ Що треба спочатку зробити для створення казки-діафільму? (Обрати акторів, оператора, режисера).
- ▶ Як називаються люди, які грають когось? (Актори).
- ▶ Людина, яка веде зйомку на камеру? (Оператор).
- ▶ Хто записує звук? (Звукооператор).

Далі вихователь/ка пропонує визначитися з тим, хто буде якого героя грати (діти одягають шапочку відповідного героя), пояснює, що решта дітей — оператори (кожна дитина по черзі буде робити фотозйомку певної сценки для кадру).

Вихователь пояснює, які операції буде робити саме він (записувати розмову героїв — писати звук до казки, тобто буде звукооператором). Потім показує, яку техніку (технічні пристрої) буде використано під час роботи над створенням діафільму). Для цього використовується вправа «**Назви, що це?»**»:

- ▶ Як називається фон, на якому знімають героїв? (Декорація).
- ▶ Які бувають герої в мультфільмі або діафільмі? (Ляльки або іграшки, намальовані на папері й вирізані фігурки, люди, зліплені з пластиліну, виготовлені з природних матеріалів).
- ▶ Згадаємо, з чого починається наша казочка. Хто перший із героїв має з'явитися у кадрі?

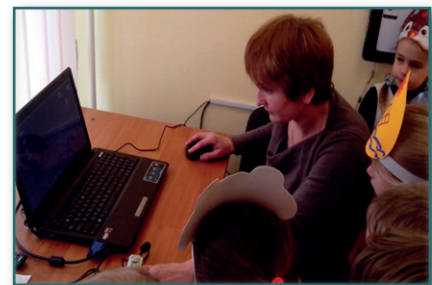
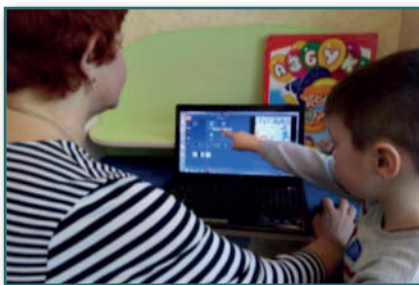
Відбувається драматизація казки дітьми. Кожен герой казки (дитина в масці) виставляє на фоні декорації намальовану фігурку й озвучує її репліки, а діти-оператори роблять фотозйомку цього кадру-сценки за змістом казки.

Вихователь/ка після фотозйомки кадрів пропонує дітям підійти до монтажного столу, стати навколо нього / неї, здійснює і демонструє процес монтажу кадрів діафільму в програмі Power Point, паралельно пояснюючи, як це робити. Після цього пропонує придумати назву казки і пояснити, чому тварини малювали на писанці символи сонця, землі та води.

Далі відбувається перегляд діафільму з озвучуванням.

На завершення — рефлексія за запитаннями:

- ▶ Чи сподобалась вам казка?
- ▶ Чи сподобалось вам працювати на кіностудії?
- ▶ Що саме вам сподобалось / не сподобалось робити?



## 8. Гра «Створюємо фільм»

Творчо-пошукова гра у цікавій формі дозволить ознайомити дітей із кіноіндустрією, а також виховувати комунікативні якості дітей; розвивати монологічне мовлення, інтонаційну виразність мовлення, творчу фантазію, критичне мислення.

Діти об'єднуються за інтересами в мікрогрупи. Кожна група «створює» власну кіностудію.

Діти (кіностудія) обирають сюжетні картинки і дають назву майбутньому фільму, озвучують його.

Дітям пропонується самостійно розподілити ролі: художники, сценаристи, звукооператори, режисери тощо.

Сценаристи складають сценарій. Художники «малюють» кадри (обирають відповідні картинки). Звукооператори складають текст до фільму і вирішують, як вони будуть розповідати зміст фільму студії.

Роль режисера виконує вихователь/ка, координуючи дії всіх. На підготовку дається 20 хвилин.

Обговорення фільмів та їх оцінка проходить за участі групи «кінокритиків чи журналістів», до якої можуть входити спеціально запрошені дорослі (батьки). Кращий фільм отримує премію.

**P.S.** На початковому етапі можна використовувати картки зі схематичним зображенням щодо послідовності дій усіх учасників. Учасники за необхідності можуть домальовувати власні сюжетні лінії.

## 9. Кросворд «Телебачення»

Кросворд дозволить продовжити вчити дітей відгадувати загадки, за допомогою підказок-картинок кросворду робити висновок про правильність відгадки; розвивати увагу, мислення, кмітливість.

Вихователь/ка на дошці виставляє картки відгадки, які повернуті до дошки картинками. На тильній стороні карток позначення у вигляді цифр. Педагог називає номер загадки та читає її, діти називають відповідь. Та дитина, яка першою назвала відгадку, підходить до дошки і відкриває картинку під потрібним номером, що дозволяє їй перевірити, чи правильно вона відгадала загадку.

1. Чудо-ящик — ньому вікно,  
У тому вікні — кіно

(Телевізор)

2. У театрі грає ролі:  
Нині — вчителя у школі,  
Завтра буде інша роль –  
То бідняк він, то король.

(Актор)

3. Все цікаве і важливе  
Він опише дуже вміло.

(Журналіст)

Про новини з усіх міст  
Пише знову...

(Журналіст)

4. Майстри монтажу –  
Майстри кадру, я скажу, –  
Із записаних касет  
Створять відеосюжет.

(Режисери)



## 10. Гра «Телеканал новин»

Сюжетно-дидактична гра дозволяє дітям закріпити знання про жанри журналістики (новину, інтерв'ю, репортаж); формувати вміння створювати новинні репортажі.

Пропонуємо дітям організувати роботу «Каналу новин». Учасники/ці об'єднуються у групи за жеребкуванням, витягуючи картинку із зображенням жанру журналістики. Після цього група добирає необхідні атрибути (картинки) для роботи, розповідає про особливості роботи журналістів різних напрямів.

Для ускладнення гри групи розігрують обраний жанр журналістики за ролями: проводять репортаж, беруть інтерв'ю та готують випуск новин. Вихователь/ка пропонує новину, або діти самостійно обирають теми.

**P.S.** Вихователь/ка може пропонувати дітям разом із дорослими (батьками) переглядати новини на різних каналах; порівнювати, як одна й та ж новина подається; чи є вона правдивою, як вони про це дізнались тощо.



## 11. Вправа «Моя перша реклама»

Робота дитини над створенням власної реклами під час виконання вправи шляхом створення рекламних афіш власного медіатексту (за допомогою фотоколажу з домальовуванням або заснованих на оригінальних власних малюнках) сприятиме розвитку критичного мислення, творчих здібностей, розвитку мовлення і вмінню презентувати власні напрацювання.

Вихователь/ка говорить, що реклама відіграє важливу роль у житті людини, і запитує в дітей:

- ▶ Чи дивитесь ви рекламу?
- ▶ Хто з вас може пояснити, що таке реклама?



*Реклама означає — кричати.*

*Перша реклама з'явилась на базарі, коли всі продавці кричали про свій товар, щоб його купували.*

*Реклама — інформація про товар, яка має на меті привернути увагу покупців.*

- ▶ Як часто ви просите своїх батьків купити вам щось з того, що ви побачили в рекламі?
- ▶ Чи завжди варто одразу бігти купувати те, що ви побачили в рекламі?
- ▶ Що найчастіше рекламують?

Вихователь/ка пропонує учням створити рекламу речей, зображених на малюнках.

Діти мають розфарбувати предмет і придумати до нього рекламний слоган.

Після завершення роботи над завданням діти презентують свій продукт і рекламу до нього.

Вихователь/ка спонукає до того, щоб діти дійшли висновку, що реклама — це інформація про продукт, яка привабливо розповідає про нього і спонукає нас його придбати. До реклами треба ставитися критично.

## Малюємо і рекламуємо!

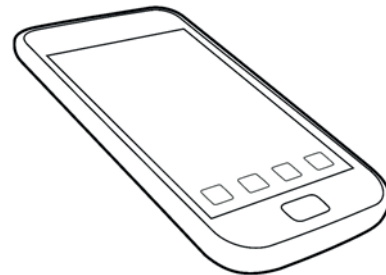
Придумай свій дизайн  
НАПЛІЧНИКА та розмалюй його.



Прорекламуй цей товар!

## Малюємо і рекламуємо!

Придумай свій дизайн ТЕЛЕФОНА  
та розмалюй його.



Прорекламуй цей товар!

## Малюємо і рекламуємо!

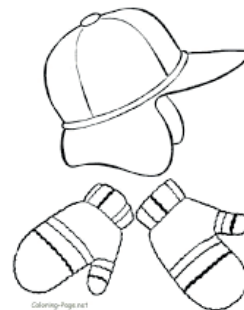
Придумай свій дизайн  
РУКАВИЧОК і ШАПОЧКИ  
та розмалюй їх.



Прорекламуй цей товар!

## Малюємо і рекламуємо!

Придумай свій дизайн  
РУКАВИЧОК і ШАПОЧКИ  
та розмалюй їх.



Прорекламуй цей товар!

### 12. Гра «Сам собі режисер»

Гра вчить розуміти інформацію, яку несе реклама, створювати власний медіапродукт у вигляді рекламного ролику, формувати у дітей здатність займатися медіатворчістю, умінь застосовувати навички роботи з аудіовізуальною технікою, розвиток мовлення і вмінь презентувати власні на- працювання.

Вихователь/ка пропонує дітям пограти в гру «Сам собі режисер» та зняти рекламний відеоролик про напої для дітей.

Спочатку необхідно провести «кастинг» на головні ролі.

Вихователь/ка разом із дітьми обговорює сценарій (педагог виконує роль сценариста й режисера). Обирається оператор. Режисер рекомендує операторові обрати ракурс, тобто знайти найвигіднішу локацію в групі таким чином, щоб світло не заважало, нічого зайвого не потрапляло в кадр. Для цього доречно використати *вправу «Що ми бачимо в кадрі?»*.

Вихователь/ка просить подивись у віконце камери або на екран смартфона і запитує:

- ▶ Чи добре видно сценку?
- ▶ Що заважає чіткому зображенню?
- ▶ Чи засвітлено обличчя?
- ▶ Чи навпаки, затемнено?

Пропонує уважно слідкувати, щоб обличчя акторів потрапляло в кадр повністю, уточнює у дітей, як зробити крупний план.

Режисер пояснює кожну сценку — кадр. Оператор приготувався. Актори наготові. Обирається помічник режисера з «хлопавкою», який оголошує порядок дубля і говорить:

- ▶ Увага, тиша на майданчику (це стосується решти дітей, які не беруть участь у зйомці). Мотор!

Актори відповідно до сценарію відіграють сценку (без слів). Використовується міміка, жести.

По закінченні зйомки відзняте відео переноситься на комп'ютер, діти переглядають отримані кадри, обирають найкращий з декількох кадрів-сцен. Обговорюють, чому саме цей кадр є найкращим (де добре видно дітей, зрозуміло жести, гарний крупний план і т. ін.).

Потім вихователь/ка у відеоредакторі монтує відео (виставляє кадри один за одним), пояснюючи дітям, як це робиться. Знов разом із дітьми переглядає відео.

Вихователь/ка запитує:

- ▶ Як ви думаєте, в такому вигляді відео буде привабливим і цікавим?
- ▶ Чого не вистачає у цьому відео? (Музичного супроводу, висловлювання — слогана, який втілює головну думку — мету відео).
- ▶ Пропонує дібрати музику, звукові ефекти (Пропонується на вибір дітям кілька музичних рядів або шумових ефектів, діти обирають той, який, на їх погляд, підходить до певного моменту в кадрі).
- ▶ Нагадує, що треба озвучити рекламу — промовити рекламний текст. Питає, хто зможе? (*Вправа «Запам'ятай речення»*).

Вихователь/ка спочатку пропонує проговорити слоган, який супроводжуватиме відеоряд реклами, а потім накладає звук на відео.

Завершується гра переглядом власного медіапродукту — відзнятої реклами.

### **13. Вправа «Знімаємо соціальну рекламу»**

Вправа передбачає створення соціальної реклами, дозволяє закласти у дітей дошкільного віку підвалини для подальшого формування у них громадянської компетентності.

Вихователь/ка проводить невеличку дискусію за запитаннями:

- ▶ Хто забруднює річки, ліси, парки, вулиці?
- ▶ Як ви гадаєте, люди постійно прибирають сміття звідусіль чи ні?
- ▶ Якби люди цього не робили зовсім, що було б?
- ▶ То допомагають люди сміттю потрапити у смітник чи ні?

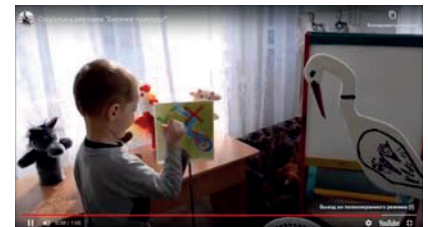
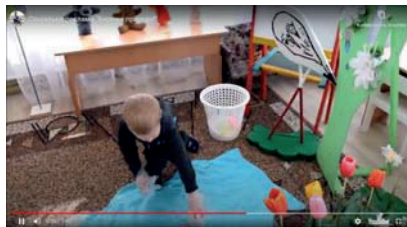
- ▶ Чим це загрожує нам, людям?
- ▶ Як донести цю думку до інших? (Придумати рекламу, зняти ролик).

Потім пропонує придумати речення, які б закликали людей допомагати природі: вчасно прибирати за собою і вдома, і на природі (наприклад, Бережіть природу! Прибирайте сміття! Любіть чистоту!), та уявити себе режисером, якому треба зняти відеоролик, у якому був би заклик до людей не засмічувати водойми. Після вихователь/ка питає:

- ▶ Як такий ролик називають?
- ▶ Як би ви це робили?
- ▶ Який реквізит вам потрібен?
- ▶ Яку музику варто дібрати?

Після обговорення діти разом із вихователем/лькою вибирають необхідний реквізит, обирають акторів, виставляють камеру чи мобільний телефон і знімають соціальну рекламу-пантоміму, потім добирають відповідний музичний супровід.

**P.S.** Зі зразком соціальної реклами «Не засмічуй водойми!», виконаної вихованцями старшої групи Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 407 Харківської міської ради» під керівництвом виховательки Фролової С.В., можна ознайомитися за посиланням: [https://youtu.be/\\_GqhKKYnH9g](https://youtu.be/_GqhKKYnH9g).



#### 14. Вправа «Я знаю свою Україну»

Вправа дозволяє продовжити вчити дітей складати речення за заданою тематикою, ознайомити їх із таким видом книги як тунель-бук, закріпити знання назв міст, народних і державних символів, природи України; розвивати критичне і логічне мислення, зорову пам'ять, зв'язне мовлення.

Вихователь/ка показує дітям контур карти України і запитує:

- ▶ Карту якої країни я вам показую?
- ▶ Що на цій карті ви побачили?

Відповіді дітей.

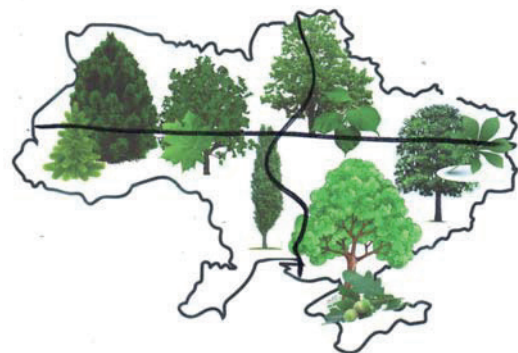
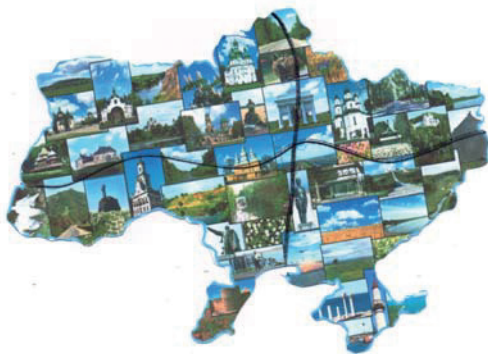
Педагог повідомляє, що це ілюстрації до вірша М. Познанської «Про нашу Україну», який зачитує дітям:



## ПРО НАШУ УКРАЇНУ

Ми дуже любимо весь наш край,  
 І любимо Україну  
 Її лани, зелений гай  
 В саду — рясну калину.  
 Там соловейко навесні  
 Співає між гілками:  
 Та й ми співаємо пісні —  
 Змагається він з нами!

Вихователь/ка звертає увагу на те, що у дітей на столах є частинки пазлів. Якщо вони їх зберуть, то теж отримають карту України, але в кожного будуть свої зображення.



Діти збирають пазли, а потім по черзі розповідають про те, у кого що зображено на карті (наприклад: На моїй карті зображені дерева — дуб, клен, липа, каштан. Це дерева, які ростуть в Україні; На моїй карті зображено — віночок, калину, криницю, рушник. Це народні символи України).

Після цього вихователь/ка пропонує створити тунель-бук «Моя Україна» та пояснює, що для цього дітям потрібно приклеїти кожен частину пазла за вказаними мітками (наприклад, частину паз-

ла з цифрою 1 приклеїти до цифри 1 на заготовці тунель-бука) до паперового шару тунель-бука, після цього склеюються всі шари тунель-бука по краях.

По завершенні роботи вихователь/ка робить виставку робіт дітей.



## РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНІ РОЗРОБЛЯННЯ ТРЕНІНГІВ ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗА ТЕМОЮ «БАЗОВІ МЕТОДИКИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ АБО НАВІЩО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СУЧАСНІЙ ДИТИНИ»

**Мета:** підвищення обізнаності педагогічних працівників дошкільних закладів щодо розвитку медіаграмотності та критичного мислення в дітей старшого дошкільного віку

### Завдання

- ▶ Пояснити учасникам важливість та необхідність розвитку медіаграмотності та критичного мислення в дітей старшого дошкільного віку;
- ▶ надати їм методологічну основу для зваженішої роботи з дошкільниками щодо розвитку медіаграмотності;
- ▶ навчити, як розвивати й закріплювати в дітей старшого дошкільного віку звичку аналізувати різні види повідомлень (малюнки, комікси, казки, оповідання тощо) та створювати власні.

### Модуль 1. Вступ до теми

Для того щоб група зміркувалася та налаштувалася на продуктивну роботу за темою модуля, зробіть невеличкий вступ (1 хв), запропонуйте учасникам відповісти на запитання: «Як думає дитина? Чи є в дитини критичне мислення від народження?».

Запишіть для подальшого обговорення відповіді та об'єднайте їх у групи.

Так є	Ні немає	Частково
-------	----------	----------

Обговоріть відповіді.

### Вправа 1.1. Запитання малюка

Для роботи з текстом Лі Керролла «Запитання малюка»<sup>6</sup> використовуйте методичний спосіб «Спрямоване слухання та міркування» на занятті під час фази «Побудова знань», тобто тієї його частини, коли організовується вивчення нового матеріалу і його осмислення. Спосіб «Спрямоване слухання та міркування» використовується в дошкільних закладах, коли вихователь хоче залучити дітей, які ще не вміють читати, до усвідомлення оповідання. Так ми навчаємо дітей слухати або читати активно, розвивати навички розуміння оповідальних текстів і використовувати своє знання жанру й розуміння структури сюжету для того, щоб робити припущення про текст.

**Крок 1.** Об'єднайте учасників в 4 групи. Прочитайте розповідь Л. Керролла «Запитання малюка», розділену на кілька частин (додаток 1). Виконайте завдання до кожного фрагмента тексту. Тексти учасникам надають частинами послідовно. Перед читанням першої частини подумайте і обговоріть у загальному колі:

- ▶ Виходячи з назви розповіді, про що піде мова в першій частині тексту?
- ▶ Які питання зазвичай задають малюки?

**Крок 2.** Перед читанням другої частини подумайте і обговоріть у загальному колі:

- ▶ Чи збіглися ваші очікування зі змістом першої частини тексту?

6 URL: [http://vasilkiv-rmk.at.ua/20142015/2015/urok\\_majsternist\\_staviti\\_zapitannja.pdf](http://vasilkiv-rmk.at.ua/20142015/2015/urok_majsternist_staviti_zapitannja.pdf).

- ▶ Як ви думаєте, які 3 питання може поставити малюк? Поясніть свій вибір.

**Крок 3.** Перед читанням третьої частини подумайте і обговоріть у загальному колі:

- ▶ Чи вдалося вам передбачити питання малюка?
- ▶ Про що запитав маму малюк і чому він вибрав саме ці питання?
- ▶ Як реагувала на його питання мати? Підтвердить прикладами з тексту
- ▶ Про що далі піде мова в тексті?

**Крок 4.** Обговоріть у загальному колі:

- ▶ Чи збіглися ваші очікування зі змістом тексту?
- ▶ Чи знайшли ви в цьому тексті відповіді на запитання, які ми обговорювали раніше?
- ▶ Що впливало на відповіді малюка?
- ▶ Що потрібно робити для розвитку критичного мислення дитини?

Зафіксуйте відповіді на дошці або фліпчарті

*Методичні поради щодо використання способу «Спрямоване слухання та міркування»<sup>7</sup>*

Для використання способу «Спрямоване слухання та міркування» вихователь добирає для читання класові якусь передбачувану історію. Вихователь вибирає, де будуть зупинки. Це повинні бути такі місця, де щось має ось-ось відбутися або буде отримана відповідь на питання. Таких зупинок має бути приблизно п'ять — якщо їх буде більше, то це порушить вплив оповідання й знизить піднесення інтересу дітей. Також обов'язково, якщо ми розвиваємо медіаграмотність, повідомити дітей про назву й пояснити жанр тексту (народна казка, реалістичний художній твір, притча, міт тощо) і запитати, що, на їхню думку, може відбутись у такій історії. Вихователь вимагає від дітей, щоб вони зробили якомога конкретніші припущення. Після того як припущення висловлені, просить їх уважно слухати, щоб довідатися, що дійсно відбудеться. Вихователь читає або розповідає дальший епізод оповідання до зупинки, запитує, які з припущень виявилися слухними і що змушує дітей так думати. Потім він просить висловлювати нові припущення, і ці цикли висловлювання припущень і їх підтвердження тривають доти, поки не буде прочитаний весь текст. Коли вихователь дійде до кінця оповідання, він просить дітей пригадати свої припущення. Які із припущень виявилися точними? Як їм удалося зробити такі припущення? Яким чином знання жанру, сюжету або теми оповідання допомогло їм передбачити, що буде далі? На що потрібно звернути увагу, щоб зробити правильне припущення.

## **Вправа 1.2. Створюємо концептуальну таблицю «Критичне мислення»**

### **Як ви розумієте критичне мислення?**

Поняття «критичне мислення» означають різними способами. З одного боку, у побутовій мові «критичне» асоціюється з негативним ставленням до чогось. Тож для багатьох критичне мислення передбачає суперечку, дискусію, конфлікт. З іншого боку, поняття «критичне мислення» плутають з «аналітичне мислення», «логічне мислення», «творче мислення» і так далі. Сьогодні в наукових джерелах можна знайти різноманітні означення. Д. Браус і Д. Вуд означають критичне мислення як розумне рефлексивне мислення, сфокусоване на вирішенні того, у що вірити і що робити. Критичне мислення, на їхню думку, це пошук здорового глузду — як міркувати об'єктивно і діяти логічно з урахуванням як свого бачення, так й інших думок, уміння відмовитися від власних упереджень.

<sup>7</sup> Використано матеріали посібника Алан Кроуфорд, Е. Венди Саул, Самуел Метьюз, Джеймс Макінстер «Технології розвитку критичного мислення учнів». URL: [https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/FREE\\_technolog%D1%96%D1%97\\_rozvitku\\_kritichnogo\\_mislennja\\_uchn%D1%96v.pdf](https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/FREE_technolog%D1%96%D1%97_rozvitku_kritichnogo_mislennja_uchn%D1%96v.pdf).

**Крок 1.** Запропонуйте учасникам тренінгу вправу, яка допоможе з розумінням поняття «критичне мислення». Роздайте кожному учасникові по кілька відомих висловлювань про критичне мислення з різних джерел (додаток 2). Попросіть учасників індивідуально визначити те висловлювання, яке вони вважають найвідповіднішим до їхнього розуміння поняття. Обговоріть у групі.

**Крок 2.** Об'єднайте учасників у 3 підгрупи. Завдання для кожної групи: дати означення поняття «критичне мислення» за допомогою наданої інструкції. Результати роботи треба зобразити графічно на аркуші фліпчарту кольоровими фломастерами.

**Крок 3.** Робота в групах

**Завдання. Група 1 (роздаток 1):**

- ✓ проаналізуйте запропоновані цитати та методом мозкового штурму запропонуйте своє означення поняття «критичне мислення», запишіть його на фліпчарті;
- ✓ доберіть і запишіть максимальну кількість подібних понять (напр., логічне мислення, раціональне, ретельне, точне мислення та ін.).

**Завдання. Група 2 (роздаток 2):**

- ✓ проаналізуйте запропоновані цитати та методом мозкового штурму запропонуйте своє означення поняття «критичне мислення», запишіть його на фліпчарті;
- ✓ згадайте та запишіть протилежні до критичного мислення поняття (наївне, необачне, довірливе, імпульсивне мислення тощо).

На цьому малюнку замінити: слабкі — слабкі; Критично мисляча людина — Людина критичного мислення

**Завдання. Група 3 (роздаток 3):**

- ✓ проаналізуйте запропоновані цитати та методом мозкового штурму запропонуйте своє означення поняття «критичне мислення», запишіть його на фліпчарті;
- ✓ схарактеризуйте та запишіть сильні сторони людини, яка мислить критично (напр., не сприймає на віру, толерантна до думки іншого, вміє протистояти маніпуляціям, ухвалює усвідомлені рішення тощо), а також окремо вкажіть слабкі сторони людини критичного мислення (напр., нігілізм,



цинізм, недовірливість тощо). Крім того, які можливості та загрози несе вміння критично мислити (наприклад, кар'єрне зростання тощо).

#### Крок 4. Презентація роботи групи та обговорення.

- ▶ Чи змінилося ваше розуміння критичного мислення? Як саме?
- ▶ Як вам допомогла концепт-карта? Чи зручно і корисно було користуватися нею?
- ▶ Чи вважаєте ви за необхідне розвивати в собі критичне мислення?

#### Крок 5. Підсумки.

Роль критичного мислення полягає в тому, щоб протистояти вірі, що не піддається поясненню. Цей вид мислення проявляється у двох напрямках:

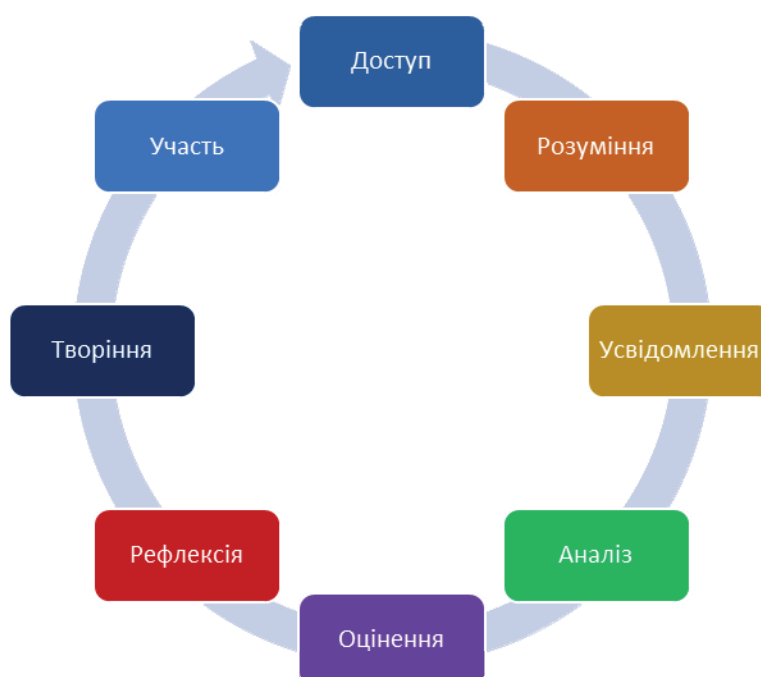
- ▶ орієнтації на пошук правди;
- ▶ розумінні різноманітності.

Віра в абсолютизм і в ідеї, які не піддаються поясненню, — негативні показники критичного мислення.

Критичне мислення також передбачає оцінювання самого розумового процесу — перебігу розмірковувань, що привели нас до висновків, або тих чинників, які ми врахували під час ухвалення рішення. Критичне мислення передбачає /відмову від психологічного захисту. Людині інколи дуже важко визнавати свої помилки — і не тому, що не вистачає інтелектуальних здібностей, а тому що спрацьовує психологічний захист. Така людина дуже часто схильна відкидати або викривляти інформацію, що несумісна з її уявленнями про себе або світ. Отже, нерозумна людина не та, що не помиляється, а та, що не хоче /визнавати та виправляти свої помилки.

Кожна людина здатна думати, адже такими нас створила природа. Та більшість наших думок, коли їх не контролювати, а залишити напризволяще, беспорядно кружляють навколо того, що нам уже відомо, а також потрапляють у небезпечну залежність від наших упереджень, стереотипів, кліше, фобій або, навпаки, самовпевненості чи самозаспокоєння.

Критичне мислення — це основа медіаграмотності. Це здатність діставати доступ, аналізувати, оцінювати та продукувати комунікацію в різноманітних формах



**Не так важливо навчити дітей читати, як навчити їх обдумувати те, що вони читають!**

# ДОДАТКИ

## Додаток 1 до модуля 1. Вправа 1.1.

Л. Керролл

### ЗАПИТАННЯ МАЛЮКА

#### *Перша частина*

Мати перелякалася неабияк, коли з'явився янгол і мовив:

— Пригадай, як ти дивилась у вічі своїй дитині й тихо говорила: «Ах, коли б ми з тобою могли поговорити!» Я тут, щоб це влаштувати. Завтра ввечері малюк зможе спілкуватися з тобою мовою дорослих і думати, як дорослий.

Тієї ночі мати мало спала, а коли ввечері вкладала в ліжечко свого шестимісячного сина, зазирнула йому в вічі та сказала: «Завтра ми з тобою поговоримо!», вона була схвильована. Він у відповідь пустив ротом бульку.

Вона довго міркувала, що йому скаже. Скільки матиме часу? Чи зможе розповісти про серйозні речі? Про те, що плита гаряча, а такий красивий вогонь може обпалити... але стоп! Янгол казав, що дитина матиме дорослу свідомість. Це міняє суть справи! Вона має сказати малюкові, як спілкуватися з дівчатами, і як зцілити розбите серце, і що не всім можна довіряти, і що не треба їздити на великій швидкості. Ой леле! Як багато вона має сказати того, про що треба знати людині!

Прийшов вечір наступного дня. Явився янгол.

— Радий обох вас бачити. Ось як ітиме ваша бесіда. Мамо, ти можеш лише відповідати. Сину, ти можеш поставити лише три запитання. А потім усе припиниться.

#### *Друга частина*

— Мамо, це насправду чарівний день, що ми можемо ось так із тобою говорити. Як я тішуся, що можу говорити з тобою зараз, поки ще не виріс!

Мати від подиву залякла з розтуленим ротом.

— Я можу поставити лише три запитання, — продовжував хлопчик із колиски. — Я так багато хочу дізнатися!

— Про що буде перше запитання? — думала мати. Хлопчик поглянув їй у вічі й поставив перше запитання.

— Мамо, я лежав на спині у дворі, дивлячись на небо. Чому воно блакитне?

Мати ледве не зайшлася криком: «Ти змарнував перше питання! Яка різниця, чому воно блакитне!». Та вона дуже любила сина й узялася терпляче відповідати. «Наступне ж бо питання має бути серйознішим, — думала вона. — Можливо, він захоче дізнатися, що йому робити в житті, щоб не скінчити його волоцюгою чи в гурті приятелів-злочинців».

— Мамо, друге моє питання. Хоч я тут лише шість місяців, я помітив, що надворі іноді тепло, а іноді холодно. Чому?

Матір охопив жах. Ще одне запитання безглуздо витрачено! Але вона повагом розповіла синові про Землю й Сонце, через що настають зима й літо, стає то холодно, то тепло.

Зрештою настала черга останнього питання.

— Мамо, я люблю тебе! — вигукнув малюк. — Але як мені знати, що ти насправді моя мама? Чи можеш ти це якось довести?

А це що за питання? Звідки воно? Хто ще може бути його матір'ю? Яке ж розчарування було в неї від бесіди. Та її син із невинним і допитливим поглядом чекав на відповідь.

Вона заплакала, але простягнула до нього руки й мовила:

— Поглянь на мої пальці, вони такі самі, як і твої. Моє обличчя й ноги схожі на твої. Я висловлюю почуття й любов так само, як ти. Я дійсно твоя мати. У нас однакові очі й губи, поглянь!

Почувши це, малюк заспокоївся, спроквола влігся на свій матрацик і заснув.

### **Третя частина**

І це все? Диво спілкування сталося й минуло безслідно, а вона так і не змогла до ладу поговорити з сином. Що сталося? Що було не так? Вона ще довго розпачливо думала про те, що в такий важливий момент нічого істотного вони так і не сказали.

Потім знову з'явився янгол.

— Залиш мене, — сказала мати. — Я так у тобі розчарувалася.

— Я дав тобі час, — лагідно сказав янгол. — Не я придумав ці питання.

— Та яка з цього користь? Чому мій син не спитав у мене чогось важливого? Ти сказав, що він матиме дорослу свідомість, але він ставив дитячі запитання. Ти мене обдуриш.

— Люба моя, — відповів янгол, — хоча твій синочок був наділений даром мови та свідомістю дорослої людини, він мав лише ті знання й досвід, які набув за шість місяців перебування на землі.

Тому його питання були найглибшими, на які він здатен, і ти відповіла на всі. Навіть на останнє, продиктоване страхом, ти відповіла правильно. До того ж ти передала йому свою любов, мала терпіння вислухати й відповісти. Він старався, як міг, він був чесний. Хіба цього недосить?

Мати сіла. Вона про це не думала. Її синок обрав найкраще з питань, які спали йому на думку. Звідки він мав знати, про що питати, коли він не мав її життєвого досвіду?

Мати обернулася до колиски й довго дивилася на свій скарб. «Ти зробив усе як слід, синку, — сказала вона тихо. — Як добре, що змогла з тобою поговорити».

## **Додаток 2 до модуля 1. (вправа 1.2)**

1. Критичне мислення — це набір усвідомлених дій і навичок, завдяки яким ми можемо оцінювати чиюсь або свою інформацію на предмет того, чи ця інформація правдива, чи містить маніпуляції. Критично оцінювати можна будь-яку інформацію — текстову, звукову чи візуальну. Критичне мислення ґрунтується на ретельному, розсудливому обмірковуванні інформації (наприклад, думок чи поглядів, навіть власних) та її ретельному оцінюванні шляхом ставлення запитань, урахування різних думок, можливих власних стереотипів, припущень та забобонів, а також можливих інтересів. (Матеріали сайту <http://monda.eu/>)
2. Критичне мислення — це ознака тренованого розуму, коли він вміє враховувати думку, не погоджуючись з нею. (Аристотель)
3. Критичне мислення не означає негативність суджень або критику. Це розгляд різноманітних варіантів з метою ухвалення осмислених рішень. (В. Болотов)
4. Критичне мислення допомагає кожному розпізнати пропаганду, а отже не стати її жертвою, побачити явний обман, визначити надійність того чи іншого джерела інформації та обдумати кожне ухвалене рішення. (Д. Галперн)



5. Критичне мислення — це зважений і вдумливий розгляд різних, а часом і протилежних підходів і розумінь проблеми з метою ухвалення обґрунтованих рішень і формулювання оцінок. Критичне мислення — складна, пов'язана з людськими вчинками діяльність, що захоплює людину повністю. (Д. Дьюї)
6. Критичне мислення — це процес, за допомогою якого розум опрацьовує інформацію з метою досягнення або продукування ідей або розв'язання проблеми. (Д. Г. Кларк)
7. Критичне мислення — це спосіб оцінювання справжності, цінності або точності чогось. (Б. Баєр)

## Модуль 2. Розвиток медіаграмотності та критичного мислення в дітей дошкільного віку

### Вправа 2.1. Мінілекція. Чому ми повинні розвивати медіаграмотність та критичне мислення в дітей дошкільного віку?

У сучасних умовах до зовнішніх факторів соціалізації дошкільнят (сім'ї, дитячих колективів, гуртків за інтересами, дитячих дошкільних установ та ін.) додалися масмедіа. Стрімкий розвиток медіазасобів привів до того, що дітей чи не з перших днів життя оточує медіапростір. Саме тому медіатехнології для сучасних дітей стають потужним засобом їх соціалізації. Лише від дорослих залежить, як вплинуть ці засоби на розвиток, виховання та формування особистості дошкільнят, адже дуже часто тривалість користування дитиною дошкільного віку засобами масової комунікації дорівнює тривалості спілкування її з батьками. Саме тому основи медіаграмотності необхідно закладати в дітей якомога раніше. Дошкільне дитинство — зовсім невеликий відрізок у житті людини. Але за цей час дитина набуває значно більше, ніж за все подальше життя. Багато психологів і педагоги вважають, що найважливіший вік — від народження і до трьох років.

Водночас варто брати до уваги трактування терміна «медіаграмотність» у Концепції впровадження медіаосвіти в Україні<sup>8</sup>. Зокрема, медіаграмотність означена як складник медіакультури, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міти і типи контролю, які вони культивують.

Аналіз цього означення дає змогу трактувати поняття «медіаграмотність дошкільника». Це обізнаність дитини дошкільного віку з медіазасобами, способами пошуку інформації, а також здатність на основі сформованих ціннісних орієнтацій створювати й аналізувати за допомогою батьків і вихователів найпростішу медіапродукцію, дотримуватися культури медіаспоживання, виявляючи елементи критичного мислення.

Але чому ж так важливо розвивати не просто «мислення», а саме «критичне мислення» в дітей? Щоб відповісти на це питання, потрібно визначити, що означає критичне мислення. У сучасній психології розглядають кілька трактувань цього поняття, але загальний сенс зводиться до такого. Критичне мислення — складний розумовий процес, який починається з отримання дитиною інформації і закінчується ухваленням обдуманого рішення, формуванням власного ставлення. Це здатність ставити нові питання, виробляти аргументи на захист своєї думки і робити висновки. Це здатність не тільки інтерпретувати і аналізувати інформацію. Дитина, що критично мислить, завжди зможе аргументовано довести свою позицію. Вона буде спиратися на логіку і на думку розмовника, а значить зможе пояснити, чому з ним згодна або ні.

Це тільки здається складним у теорії, а ось на практиці дорослі можуть щодня бачити прояви критичного мислення в дитини. Вічне дитяче питання «чому?» — найяскравіший приклад розвитку критичного мислення. Малюки завжди хочуть знати причини людських вчинків, природних явищ, подій, свідки яких вони є. Якщо ж дитиною рухає допитливість, то не можна просто відмахуватися від її питань. Ігноруючи їх, легко відбити інтерес до пізнання. Важливо з увагою поставитися до прагнення дитини дізнатися все і про все.

А якщо не розвивати критичного мислення?

Лише зовсім недавно багато педагогів стали висловлювати занепокоєння з приводу слабкого розвитку критичного мислення в дошкільнят. Раніше існував такий стереотип: слухняна дитина не сперечається зі старшими. У багатьох сім'ях цей стереотип живий і донині: «Не сперечайся. Не

8 URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/>.

став зайвих питань. Просто роби те, що тобі кажуть». Ці принципи вже дуже погано узгоджуються з сучасною реальністю. Немає нічого поганого в повазі до старших, у ввічливому спілкуванні з близькими людьми. Навпаки, це прекрасна традиція, яку обов'язково потрібно зберігати в сім'ї. А ось коли в дитини немає бажання пізнати істину — це погано.

Таким дітлахам дуже складно пристосуватися до вимог більшості нових навчальних програм, бо критичне мислення стає дедалі важливішою частиною кожної з них. Навіть до молодших школярів вимоги високі. Для успішного навчання в першому класі вже мало просто вміти читати, писати і рахувати. Потрібно вміти розв'язувати прості логічні задачки, робити висновки після прочитання коротких текстів. Іноді навіть потрібно сперечатися з учителем і доводити свою правоту.

Критичного мислення потрібно вчити. Важливо, щоб діти могли використовувати навички критичного мислення в конкретній предметній діяльності. Якщо хочете, щоб дитина була по-справжньому готова до школи, почніть розвивати в неї критичне мислення якомога раніше.

Технологія розвитку критичного мислення дозволяє в дошкільній освіті розв'язувати такі завдання:

- будити в дитині прагнення до творення;
- вчити дитину мислити, починаючи не з відповідей на питання вихователя, а з власних питань і проблем;
- виховувати в дитині бажання конструювати своє знання, яке народжується в процесі діяльності, а не засвоювати готове.

Радикальні зміни, які відбуваються в сучасному освітньому середовищі, акцентують увагу на необхідності виховання особистості вдумливої, самостійної, творчої.

### Примітні ознаки критичного мислення дітей старшого дошкільного віку



Для формування та розвитку критичного мислення відомі педагоги<sup>9</sup> пропонують використовувати три фази, що відповідають тим компонентам навчання, які виділяли Ж. Піаже та його послідовники.

<sup>9</sup> URL: [http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno\\_Methodology.pdf](http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno_Methodology.pdf).

	Діяльність	Методичні способи	Результат
<b>1. Виклик/ Фаза актуалізації</b>	Нагадування дітям того, що вони вже знають. Підготування попередньої інформації. Поставлення запитання. Мотивація	Мозковий штурм, висунення різних версій, побудова гіпотез, «Кошика» ідей, «Правильні чи хибні ствердження», «Знаю — Хочу дізнатись — Дізнався», «Спіймай помилку»	Забезпечення мотиваційного, інформаційного та комунікативного складника особистості дитини
<b>2. Осмислення/ Фаза побудови знань</b>	Допомога дітям в ознайомленні з новим матеріалом. Стимулювання до активного дослідження дітьми матеріалу. Спонування до відкриття	Графічна організація інформації, складання карток, «Дерево передбачень», «Спрямоване слухання», «Бортовий журнал», «Кубик» тощо	Засвоєння нової інформації та способів її набуття та опрацювання
<b>3. Рефлексія/ Фаза консолідації</b>	Міркування над вивченим матеріалом. Шляхи використання вивченого. Застосування на практиці	Дискусії, «Капельюхи мислення», складання схем, створення власного продукту тощо	Усвідомлення способів набуття та опрацювання інформації, корекція своїх настанов, дій, розмірковувань

## Вправа 2.2. «Пошук запитань»<sup>10</sup>

Зверніть увагу учасників на частину мінілекції, в якій говорили про «вічне» дитяче питання «чому?» як найяскравіший приклад розвитку критичного мислення. Повідомте, що дальша вправа «Пошук запитань» дасть змогу учасникам на деякий час стати дітьми.

Питання виникають у ході різної діяльності — з приводу цікавих матеріалів, дивних подій, книг, ілюстрацій і розмов. Хоч би яким було їхнє джерело, питання — це серцевина викладання й навчання. «Пошук запитань» саме й призначений для того, щоб звертати увагу й задовольняти природну допитливість дітей. Метод «Пошук запитань» можна використати як вступне завдання.

**Крок 1.** Поставте кошики з незвичайними предметами на столи, за якими сидять учасники, об'єднані в малі групи. Підійдуть будь-які незвичайні речі — дивного вигляду черепашки, електричні деталі, насіння, цікаві камені, деталі від розібраної побутової техніки, інструменти — скористайтесь своєю уявою.

**Крок 2.** Попросіть кожну групу учасників обрати предмет, придумати назву (запишіть її).

**Крок 3.** Потім хай дадуть детальний опис предмета й намалюють його. Та зададуть питання: «Що це за предмет?», «Де можна знайти джерела інформації про цей предмет?».

**Крок 4.** Розпочніть усіма групами обговорення, попросивши учасників показати обраний предмет і сказати свої питання й джерела інформації про цей предмет. Серед джерел вони зазвичай називають книги, комп'ютер, вихователів, батьків, інколи експертів. Будьте готові до того, що з'явиться такий учасник, який запропонує щось зробити для того, щоб відповісти на запропоноване запитання — отже, перед вами «питання, що потребує перевірки».

<sup>10</sup> Вправа адаптована за матеріалами посібника Алана Кроуфорда, Е. Венди Саул, Самуела Метьюза, Джеймса Макінстера «Технології розвитку критичного мислення учнів». URL: [https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/FREE\\_tehnolog%D1%96%D1%97\\_rozvitku\\_kritichnogo\\_mislennja\\_uchn%D1%96v.pdf](https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/FREE_tehnolog%D1%96%D1%97_rozvitku_kritichnogo_mislennja_uchn%D1%96v.pdf).

**Крок 5.** Тепер група може вирішити, які питання потребують перевірки. Учасники можуть поглибити своє розуміння матеріалу, якщо подумают, які експерименти або дослідження можуть бути проведені, щоб відповісти на ці питання.

**Крок 6.** Підведіть учасників від питань типу «Чи можу я ...?» («Чи зможу я видути великі бульбашки?» або «Чи можу я побудувати високу вежу?») до формулювання значущіших питань, наприклад: «Які завбільшки бульбашки?» або «Вежу якої висоти я можу побудувати?». Ставлення питань, відповіді на які піддаються вимірові, приведуть до значущіших досліджень. Відходьте від питань «так» або «ні» до продуктивніших питань типу: «Якщо порівняти розчин для видування бульбашок А з розчином для видування бульбашок Б, з якого виходять найбільші бульбашки?».

**Крок 7.** Вводьте інші формулювання питань, що потребують перевірки. Наприклад: «Чи можливо ... (виросити рослини в солоній воді)?».

**Крок 8.** Виведіть учасників з «ролі дітей», обговоріть методичні можливості вправи для розвитку критичного мислення в дошкільнят.

**Крок 9.** Надайте інформацію про альтернативні способи роботи з запитаннями для дітей дошкільного віку, наприклад «Кубик Блума»<sup>11</sup>.

«Кубик Блума» — один із популярних практичних способів, що розвиває критичне мислення дітей. Розробив цей чудо-метод американський науковець та психолог-педагог, автор унікальної системи алгоритмів педагогічної діяльності «Таксономія навчальних цілей» Бенджамін Блум. Він вважав, що дитину потрібно навчити розв'язувати проблеми, з якими доведеться стикатись у житті. Бенджамін Блум об'єднав основні освітні цілі в кілька груп:

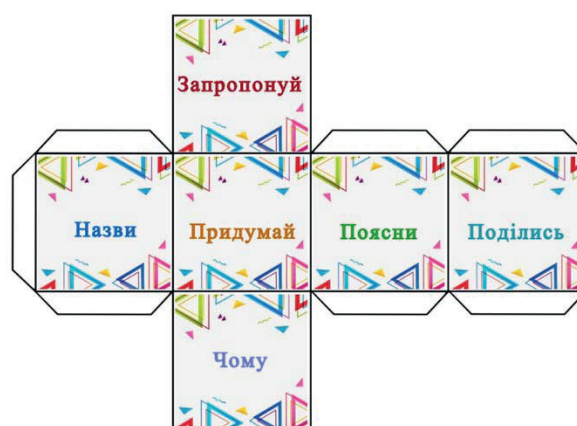
- ▶ закріплення та аналіз здобутих знань;
- ▶ емоційний відгук учнів на здобуті знання;
- ▶ використання здобутих знань на практиці.

Цей метод навчає дітей розв'язувати проблемні питання самостійно, спираючись на вже здобуті знання і вміння, а також використовуючи досвід, спостережливість, логіку і критичне мислення.

Правила використання «Кубика Блума»

- Вихователеві знадобиться паперовий куб (ще краще, якщо його зробити з цупкого картону), на гранях якого написано: назви, чому, поясни, запропонуй, подумай, поділись.
- Педагог формулює тему і добирає до кожного слова на кубику коло питань, що дозволить дітям повторити і закріпити вивчений матеріал.
- Вихователь підкидає кубик. Та грань, що випала, вказує на тип запитання, яке слід поставити дітям. Альтернативний варіант — запитання формулюють самі діти, як у попередній вправі, а потім ставлять їх усім.
- Дитина відповідає на запитання. Якщо відповідь неповна, то однолітки можуть доповнити її та скоригувати неточності.





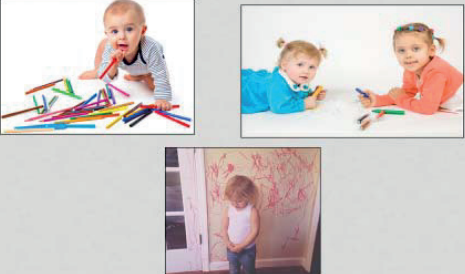
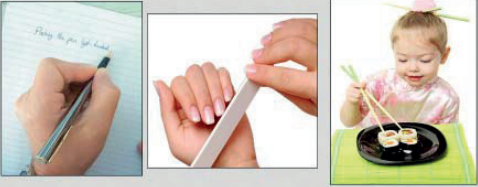
**Примітка.** Для дітей дошкільного віку запитання на кубику можна змінити. Наприклад, ви покажете дітям ручку, кидаєте кубик та шукаєте відповіді на такі запитання: **Що це? На що це схоже?**



11 Опис методу «Кубик Блума». URL: <https://naurok.com.ua/post/kubik-bluma-igroviy-metod-dlya-rozvitku-kritichnogo-mislennya>.

**Форма, величина, колір? З чого виготовлений? Для чого використовують? Це потрібна річ?**  
**«За» та «проти»** (додаток). Цей метод навчає дітей аналізувати та інтерпретувати інформацію, будувати гіпотези і відстоювати власну думку.

### Додаток 1 до модуль 2.(вправа 2.2)

<p>ЩО ЦЕ?</p> 	<p>НА ЩО СХОЖА?</p> 
<p>КОЛІР</p> 	<p>З ЧОГО ЗРОБЛЕНО?</p> 
<p>ЩО НЕГАТИВНОГО?</p> 	<p>ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНА?</p> 

## Модуль 3. Методи та способи розвитку медіаграмотності та критичного мислення в дітей старшого дошкільного віку

Формування культури взаємодії з медіа, критичного мислення, здатності інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатекст — оволодіння такими навичками медіаграмотності для дітей дошкільного віку (від трьох до шести років) може бути непростим. Основна перешкода для вихователів/льок дошкільних закладів для роботи в напрямку медіаосвіти вихованців — це брак звичайної грамотності, а саме невміння читати, у дітей дошкільного віку.

Чи означає це, що не потрібно розвивати критичне мислення в дітей? Відповіді на ці питання ми шукали в попередніх модулях і визначили, що діти дошкільного віку можуть оволодіти навичками критичного мислення та елементами медіаграмотності.

Одне з понять медіаосвіти — «меседж». Меседжем — інформація від її джерела до одержувача в системі відносин за певними принципами. Меседжем може бути і якась думка чи ідея, виражена вербальним або невербальним (у вигляді сигналу, знака) способом, якщо вкладений у неї зміст (через подальше розгортання та осмислення або контекстуально як асоціація чи алюзія) забезпечує усвідомлювану взаємозалежність між учасниками комунікативної взаємодії як аспекту соціальних відносин на основі притаманних їй усталених історичних, ментальних, соціокультурних форм.

Тому абсолютно прийнятна робота вихователя з розвитку в маленької дитини здатності декодувати меседжі в будь-яких медіатекстах. Цей модуль присвячено опрацюванню практичних методів та способів. Особливості модулю — те, що всі вправи побудовані з орієнтацією на вік дитини, тому учасникам тренінгу необхідно буде після кожної вправи робити методичний аналіз вправи.

### Методи та способи роботи з текстовими джерелами інформації

#### Вправа 3.1. Робота з текстом за допомогою способу «Знаємо — Хочемо дізнатися — Дізналися» (30 хв.)

**Крок 1.** Відповісти на запитання: «Що їм відомо». Наприклад, що відомо про ластівок. Робота може бути індивідуальною, або в парах, або групою. Учасникам пропонується назвати факти з вибраної теми.

Що знаємо?	Про що хочемо дізнатися?	Про що дізналися?
Ластівка — це птах.	Чим харчуються ластівки?	
Ластівка живе поряд з людьми.	Чому не залишаються зимою?	
Ластівка, коли літає низько, то віщує дощ.	Чи повертаються до свого дому в наступному році?	
Ластівка допомогла Дюймовочці.	Тощо.	
Тощо		

**Крок 2.** Проведіть опитування учасників, про що вони хочуть дізнатися з теми, пов'язаної з ластівками.

**Крок 3.** Роздайте учасникам тексти «Цікавинки про ластівку»<sup>12</sup> (додаток). Зверніть увагу, що під час роботи з дошкільнятами вихователі буде потрібно читати текст. Робота може бути індивідуальною або в парах.

**Крок 4.** Обговорить текст за схемою «Знаємо — Хочемо дізнатися — Дізналися». Можливі запитання:

<sup>12</sup> Блог відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку Національної бібліотеки України для дітей.  
URL: <https://cutt.ly/LoFAA92>.

- ▶ Яка інформація з тексту була вам відома? Наведіть приклади
- ▶ Чи знайшли ви в тексті відповіді на те, про що хотіли дізнатися? Наведіть приклади
- ▶ Що нового ви дізналися про ластівок?
- ▶ Чи є інформація в тексті, яка вас здивувала або здається неправдивою?
- ▶ За допомогою чого можна перевірити інформацію?

**Крок 5.** Запропонуйте учасникам подивитися на картинки<sup>13</sup>. Поставте запитання:

- ▶ Яку інформацію можна отримати додатково, розглядаючи світлини?
- ▶ Чи всі картинки — світлини?
- ▶ Чим вони відрізняються?
- ▶ Навіщо малювати картинку № 3? Яку інформацію вона надає?



**Крок 6.** Запропонуйте учасникам розглянути ілюстрацію та світлину<sup>14</sup>.



Запитайте учасників:

- ▶ Чим відрізняється ластівка на картинці та ластівка на світлині?
- ▶ Яка ластівка на картинці? Які емоції вона викликає?
- ▶ Чи можете ви описати її характер? Чи можете ви описати її почуття?
- ▶ Яка з двох ластівок могла допомагати в казці «Дюймовочка»? Чому ви так думаєте?
- ▶ Навіщо людям потрібні ілюстрації художників?
- ▶ Навіщо людям казки?
- ▶ Як казки відрізняються від реальності?

<sup>13</sup> Блог відділу обслуговування дітей дошкільного та молодшого віку Національної бібліотеки України для дітей.  
URL: <https://cutt.ly/LoFAA92>.

<sup>14</sup> URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B0\\_%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B0_%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0).



**Крок 7.** Запропонуйте учасникам вірш Бориса Грінченка «Ластівка» (додаток 1). Робота має бути індивідуальною. Запитання:

- ▶ Чи сподобався вам вірш? Які емоції він викликав?
- ▶ Про що він? Яку інформацію додатково до нашої теми він містить?
- ▶ Чи змогли б ми отримати велику кількість інформації про життя ластівок з вірша?
- ▶ Чи потрібні людям вірші? Якщо так, то навіщо?

Надайте інформацію про різні джерела інформації, які ми використовуємо відповідно до нашого запиту чи потреби.

**Крок 8.** Підсумки вправи. Виведіть учасників з «ролі дитини» за допомогою руханки. Обговорить методичні можливості вправи для розвитку медіаграмотності та критичного мислення.

### Методи та способи роботи з візуальними джерелами інформації

#### Вправа 3.2. «Малюнок як медіатекст» (30 хв)

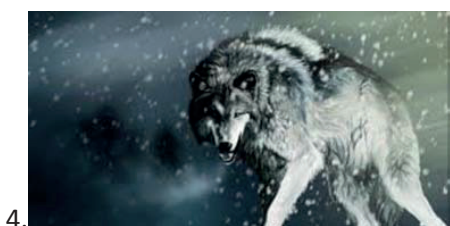
**Крок 1.** Повідомте учасників, що під час вправи вони будуть працювати «як діти» з різними малюнками, «читаючи» певну інформацію, яку автори передають через техніку виконання, колір, сюжет, розмір тощо. Робота буде групова. Кожна група отримує свій малюнок «вовка». Малюнки можуть бути будь-якої тварини, їх можна знайти у відкритих джерелах або використати ілюстрації до дитячих книжок.

Запитайте «дітей»:

- ▶ Чи любите ви малювати? Що? Чим? На чому?
- ▶ Що любляете більше: перемальовувати картинку чи придумувати сюжет самостійно?
- ▶ Чи можете намалювати предмет (істоту, явище), якого ніколи не бачили?
- ▶ Чи бачили ви коли-небудь інопланетянина чи Бабу-Ягу? Чи можете їх намалювати? Звідки маєте уявлення про їхній образ?
- ▶ Чому один і той же предмет (істоту, явище) різні люди малюють по-різному?

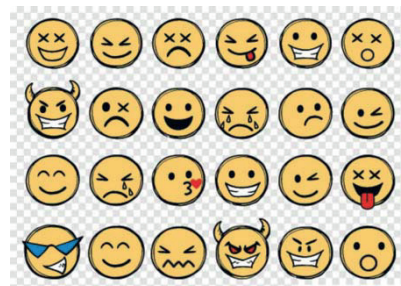
Далі «вихователь» пропонує дітям дослідити, яку інформацію може нести людям малюнок.

**Крок 2.** Об'єднайте учасників у чотири групи. Роздайте комплекти малюнків групам. Приклади малюнків:



**Крок 5.** Запропонуйте учасникам-«дітям» поспілкуватися між собою та відповісти на запитання:

- ▶ Коли ви чуєте слово «вовк», які перші асоціації у вас виникають?
- ▶ Розгляньте малюнки вовка. Їх малювали різні люди, в різні часи, різною технікою. Чи всі вони збігаються з тими асоціаціями, які викликало у вас слово «вовк»?
- ▶ Спробуйте знайти малюнки, які відповідають певним характеристикам: злий, добрий, сміливий, дурний, вірний, підступний, агресивний, голодний, мудрий, нещасний.
- ▶ Як автори малюнків змогли передати таку різну інформацію про одну й ту ж саму істоту?
- ▶ Які малюнки реальніше відображають істоту вовка? Які фантазійніші?



Під час оцінення образу на малюнку діти можуть *використовувати «стикери-смайлики»*.

**Крок 6.** Виберіть у групі з малюнків «свого вовка», дайте йому ім'я та придумайте про нього історію. Важливо під час цієї роботи звернути увагу на вміння спільно працювати.

**Крок 7.** Презентуйте «свого вовка» та його історію.

**Крок 8.** Підсумки справи. Виведіть учасників з «ролі дитини» за допомогою руханки. Обговоріть методичні можливості справи для розвитку медіаграмотності та критичного мислення. Особливо зверніть увагу на те, що ця справа містить частину зі створення власного медіатексту.

### **Вправа 3.3. Вправа «Передай візуальну інформацію» (15–20 хв)**

**Крок 1.** Об'єднайте учасників у групи по 4 особи. Це дуже важливо для виконання цієї вправи дітьми.

**Крок 2.** Роздайте кожній групі по 1 картці гри «Диксід» або метафоричні картки для дітей. Картку треба уважно розглянути та назвати одним словом, що на ній намальовано/ про що вона/ дати назву. Запитати чи збіглися назви, обрати одну назву. Вихователь фіксує назви, які дають групи.

**Крок 3.** Передати по часовій стрілці картку в іншу групу, яка з нею працюватиме за попереднім алгоритмом.

**Крок 4.** Коли картка повернеться в групу, вихователь/ка показує картку кожній групі та озвучує назви, які були надані. Після цього обговоріть вправу:

- ▶ Чому назви збіглися або ні?
- ▶ Від чого це залежить?
- ▶ Чи завжди можна передати інформацію лише за допомогою картинки?
- ▶ Чому потрібно враховувати те, що кожний має власні асоціації щодо художніх образів?

**Крок 5.** Обговоріть з учасниками можливості використання метафоричних карток для розвитку медіаграмотності дітей дошкільного віку. Надайте приклад «Одного разу в казці»<sup>15</sup>, як ще можна використовувати картки для створення медіатексту.

Вихователь/ка роздає картки. Вони мають лежати зображенням вниз. Перша дитина перевертає картку, дивиться на неї, каже: «Одного разу...» і починає розповідати історію (казку). Домовтеся, щоб кожне висловлювання займало не більше ніж 1–3–5 речень (залежно від кількості дітей). Наступний відкриває картку і продовжує розповідь попередника. Так продовжують доти, доки останній гравець не закінчить історію.

15 URL: <https://osvitoria.media/experience/5-vprav-z-metaforichnyh-kartamy-dlya-uchniv/>.

### Вправа 3.4. «Капелюхи мислення». Підсумки тренінгу (20 хв)



Для підбиття підсумків можна використовувати способи розвитку критичного мислення (аналіз та синтез). Спосіб «Капелюхи мислення» описав відомий британський психолог і письменник Едвард де Боно. Він сприяє розвитку вміння формулювати і аргументувати свою позицію. На стадії рефлексії дозволяє підбити підсумки і поділитися своїми враженнями від заняття. Займає 15–30 хвилин, тому рекомендований для використання на підсумкових заняттях. Учасникам, на бажання чи випадковий вибір, пропонується проаналізувати тренінг, використовуючи певну позицію, що відповідає одному з «Капелюхів мислення»:

1. Білий капелюх — нейтральна позиція: учасники окреслюють сутність отриманої інформації — питання, проблеми, явища, розглядуваних на тренінгу.
2. Чорний капелюх — позиція «проти»: учасники вказують на негативні аспекти тренінгу або розглядуваної теми.
3. Жовтий капелюх — позиція «за»: учасники вказують позитивні аспекти тренінгу або розглядуваної теми.
4. Синій капелюх — роздум: учасники аналізують сутність розглядуваної на тренінгу теми, показують її зв'язок з іншими проблемами, встановлюють причиново-наслідкові зв'язки, визначають тенденції.
5. Червоний капелюх — емоції: учасники висловлюють своє ставлення, дають свою емоційну оцінку тренінгові або розглядуваній темі.
6. Зелений капелюх — творчий пошук: учасники намагаються використати отриману нову інформацію в інших умовах, прогнозують подальший можливий розвиток подій, надають пропозиції щодо творчого використання здобутих знань і навичок.

### Додаток 1 до модуля 3 (вправа 3.1)

#### Цікавинки про ластівку

Міські та сільські ластівки живуть поряд з людьми. Вони прикріплюють свої гніздечка до виступів дерев'яних стін, над вікнами, на горищах, під дахами будинків, де живуть люди. А в селі ці пташки часто оселяються в повітках та хлівах (це будівлі, де тримають свійських тварин).

Берегові ластівки гніздяться в норах, які самі ж і викопують у високих берегах річок, схилах ярів, старих кар'єрів. Навесні можна побачити ластівок, що носять у дзьобиках багноку з калюж, солому, тоненькі гілочки. Саме з цих матеріалів вони ліплять свої маленькі ошатні гніздечка.

Іноді в ластівчиному гнізді може оселитися горобчик. Ластівка тривожно в'ється навколо гнізда, намагаючись вигнати непроханого гостя. Та іноді залишає своє гніздо і починає ліпити нове. Адже ластівки — дуже миролюбні пташки. Вони не люблять і не вміють битися, сваритися.

Ячка висиджує тільки мама-ластівка, а тато носить їй їсти. Про малих ластів'ят подружжя дбає разом, здобуває їм їжу. Ластівки дуже спритно ловлять комашок просто на льоту. Ластівка виводить пташенят аж двічі протягом літа. А на початку осені ластівки збираються у великі зграї. Літають, сидять на дротах, готуються до важкого польоту у вирій, аж до далекої Африки.

Цих малих пташок люблять у нас в народі. Люди склали про них казки, легенди, пісні, поети написали вірші.

**ЛАСТІВКА**

Ти знов защебетала  
У мене під вікном,  
Із вирію вернувшись,  
Клопочешся з гніздом.  
А там же вічне літо  
Цвіте як божий рай, —  
Чого ж вернулась знову  
Ти в мій журливий край?  
— Хоч літо там і сяє,  
Любіше тут мені:  
Така квітчасто-пишна  
Вкраїна по весні.  
Така квітчасто-люба,  
Що й в тім краю-раю  
Все бачу я хатинку,  
Де се гніздечко в'ю.

Борис Грінченко

## ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРОК



**Дегтярєва Галина Анатоліївна**, завідувачка кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор педагогічних наук, випускниця 1-ї Літньої школи медіаосвіти АУП, регіональний координатор впровадження медіаосвіти в заклади освіти Харківської області, медіатренер, медіапедагог, учасниця міжнародного проекту «МедіаНавігатор». Співавтор науково-методичного посібника «Практична медіаосвіта: авторські уроки» (2013), навчально-методичного посібника для вчителя 8 (9) клас «Основи медіаграмотності: плани-конспекти уроків» (2014), науково-методичного посібника «Формування медіаграмотності педагогів» (2014), рекомендованого МОН України, науково-методичного посібника «Книжка у світі Медіа: Програма факультативного курсу з медіаграмотності для закладів загальної середньої освіти. Розробки занять» (2018), посібників для вчителя «Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі» (2017) і «Медіаграмотність у початковій школі» (2018), рекомендованих ІМЗО МОН України (2019) та інших.



**Качура Олена Сергіївна**, завідувачка комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 280 Харківської міської ради» Харківської області, медіапедагог.



**Потапова Валентина Іванівна**, медіапедагог. З 2003 по 2014 працювала старшим викладачем кафедри історії, правознавства та методики викладання Кримського гуманітарного університету. У вересні 2011 року створила громадську організацію — Центр громадянської просвіти «Альменда». З 2009–2016 рр. — регіональний представник Міжнародного фестивалю документального кіно з прав людини Docudays.UA у м. Ялта/Бердянськ. Має великий досвід організації кіноклубів. З 2011 року займається просуванням та розвитком медіаосвіти, має багато публікацій щодо практичної медіаграмотності. Після переїзду з окупованій території до Києву працює як громадський діяч. Основні напрямки роботи: моніторинг та дослідження стану громадянського суспільства АР Крим та України; організація заходів (лекторії, круглі столи, семінари, конференції, виставки, консультації) із залученням представників громадськості, органів державної влади та місцевого самоврядування, експертів з різних галузей суспільного життя; просвітницька та навчально-методична робота в сфері прав людини; медіаосвіта; проведення інформаційних кампаній щодо розвитку громадянського суспільства (<http://almenda.org/>)



**Тарасова Олена Сергіївна**, директорка Куп'янського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 15 Куп'янської міської ради Харківської області, медіапедагог, співавторка парціальної програми з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) «Медіа-дошкільник», рекомендованої ІМЗО МОН України (2019).



**Фролова Світлана Валеріївна**, вихователька комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 280 Харківської міської ради» Харківської області, медіапедагог.



**Чашка Тетяна Михайлівна**, вихователька Куп'янського закладу дошкільної освіти №2 (ясла-садок) «Орлятко» комбінованого типу Куп'янської міської ради Харківської області, медіапедагог, авторка парціальної програми розвитку творчих здібностей дітей 4–6 років на заняттях із малювання з використанням елементів медіаосвіти «Казки і фарби» та співавтор парціальної програми з медіаосвітньої діяльності для дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя) «Медіасвіт для дошкільнят», рекомендованих ІМЗО МОН України (2019).

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

## **МЕДІАГРАМОТНІСТЬ І КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Наукова редакція: Валерій Іванов, Оксана Волошенюк, Галина Дегтярєва

Літературна редакція: Валерія Рябик, Олексій Першко

Дизайн та верстка: Андрій Чернявський

Дизайн обкладинки: Юлія Гуза

На обкладинці – малюнок Зінченко Оксани, 17 р. Сурсько-Михайлівська СЗШ, переможниці обласного конкурсу дитячого малюнка в стилі Петриківського розпису «Віртуальна палітра».

Висловлюємо подяку нашим колегам з Дніпровської академії неперервної освіти, які надали нам твори дітей.

Академія української преси тел. (044) 223 73 11

e-mail: [info@aup.com.ua](mailto:info@aup.com.ua)

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>